

Bakalářská práce

Nejlepší knihy dětem pro čtenáře věkové kategorie 6+ (výběr z let 2017–2021)

Studijní program:

B7310 Filologie

Studijní obor:

Český jazyk a literatura

Autor práce:

Kristýna Bartoňová

Vedoucí práce:

PhDr. Kateřina Váňová, Ph.D.

Katedra českého jazyka a literatury

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Nejlepší knihy dětem pro čtenáře věkové kategorie 6+ (výběr z let 2017–2021)

<i>Jméno a příjmení:</i>	Kristýna Bartoňová
<i>Osobní číslo:</i>	P19000303
<i>Studijní program:</i>	B7310 Filologie
<i>Studijní obor:</i>	Český jazyk a literatura
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra českého jazyka a literatury
<i>Akademický rok:</i>	2020/2021

Zásady pro vypracování:

Cíl:

Analýza a interpretace vybraných knižních titulů pro čtenáře 6+ (výběr z katalogu *Nejlepší knihy dětem* v letech 2017-2021).

Požadavky:

1. Řídit se organizačními a metodickými doporučeními vedoucí práce.
2. Prostudovat základní odbornou literaturu k tématu a katalog *Nejlepší knihy dětem*.
3. Vybrat tituly k analýze.
4. Zpracovat profil čtenáře.
5. Zaměřit se na žánrovou charakteristiku vybraných titulů.
6. Zaměřit se na analýzu a interpretaci vybraných titulů.
7. Formulovat závěry a vypracovat text bakalářské práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

Nejlepší knihy dětem [online]. 2012–2021 [cit. 2021-11-16]. Dostupné

z: <https://www.nejlepsiknihydetem.cz/archiv-katalogu/>

CHALOUPKA, Otakar, 1995. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Vyd. 1. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-40-8.

MOCNÁ Dagmar; PETERKA Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X

TOMAN, Jaroslav, 2007. *Didaktika čtení a primární literární výchovy*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita. 116 s. ISBN 978-80-7394-038-6.

TOMAN, Jaroslav, 1992. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. Vyd. 1. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU. 98 s. ISBN 80-7040-055-2.

TRÁVNÍČEK, Jiří, 2008. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize* (2007). Vyd. 1. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky. 208 s. ISBN 978-80-7294-270-1 (Host, Brno).

VÁGNEROVÁ, Marie, 2001. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 304 s. ISBN 80-246-0181-8.

GABAL, I., VÁCLAVÍKOVÁ – HELŠUSOVÁ, L. (2005). *Jak čtou české děti? (Analýza výsledků sociologického výzkumu)*. Knihovnický zpravodaj Vysočina, roč. 5, č. 2. ISSN 1213-8231. Online verze:

<http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=171&idr=1&idci=1>, [cit. 2021-01-17].

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie čtenáře*. Díl 1. Praha: Ústřední dům armády, 1965.

Vedoucí práce:

PhDr. Kateřina Váňová, Ph.D.

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání práce:

30. listopadu 2020

Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2022

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Kateřina Váňová, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

4. července 2023

Kristýna Bartoňová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce PhDr. Kateřině Váňové, Ph.D. za věnovaný čas, cenné rady a připomínky, ochotu, toleranci a trpělivost při vedení této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala svému příteli, rodině a blízkým přátelům za podporu během psaní této práce i v průběhu celého studia.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou a interpretací vybraných knižních titulů pro čtenáře věkové kategorie 6+. V teoretické části je nastíněn profil čtenáře mladšího školního věku, dále jsou specifikovány žánrové preference vybrané cílové skupiny, v níž dominuje žánr pohádky, konkrétně autorské pohádky. Proto jsou v následujících subkapitolách věnovaných právě tomuto žánru uvedeny její základní definice a popsány charakteristické znaky. Analyticko-interpretací část práce se věnuje vybraným titulům, které byly zvoleny z katalogu *Nejlepší knihy dětem*. Na základě analýzy a interpretace jsou pak získané poznatky shrnuty v návaznosti na teoretickou část práce.

Klíčová slova

dětský čtenář, literatura pro děti a mládež, žánr, pohádka, autorská pohádka, analýza, interpretace

Annotation

This bachelor's thesis deals with the analysis and interpretation of selected book titles for readers in the age category 6+. The theoretical part outlines the profile of the younger school-age reader then specifies the genre preferences of the selected target group, which is dominated by the genre of fairy tale, specifically author's fairy tale. Therefore, in the following subchapters devoted to this particular genre, its basic definitions and characteristic features are presented. The analytical and interpretative part of the thesis is devoted to selected titles chosen from the catalogue of the *Nejlepší knihy dětem*. On the basis of the analysis and interpretation, the obtained findings are then summarized in relation to the theoretical part of the thesis.

Keywords

children's reader, children's literature, genre, fairy tale, authorial fairy-tale, analysis, interpretation

Obsah

Úvod.....	10
1 Profil čtenáře.....	11
1.1 Mladší školní věk.....	11
1.1.1 Vývoj základních schopností, dovedností a jiných psychologických procesů dítěte mladšího školního věku.....	12
2 Žánry dětské literatury.....	18
2.1 Aktuální tvorba a produkce knih pro děti a mládež.....	20
2.2 Pohádka.....	21
2.2.1 Definice a charakteristika pohádky.....	21
2.2.2 Lidová a autorská pohádka.....	23
2.2.3 Český pohádkový příběh (autorská pohádka) po roce 1990.....	27
3 Oceněné tituly určené čtenářům věkové kategorie 6+.....	31
4 Daniela Fischerová, Vúdúlínek.....	34
4.1 Autorka.....	34
4.2 Dílo.....	35
5 Daniela Krolupperová, Polární pohádka.....	41
5.1 Autorka.....	41
5.2 Dílo.....	42
6 Alena Mornštajnová, Strašidylko Straša.....	46
6.1 Autorka.....	46
6.2 Dílo.....	47
7 Lucie Šavlíková, Černobílé prázdniny.....	53
7.1 Autorka.....	53
7.2 Dílo.....	54
8 Současná autorská pohádka.....	59
Závěr.....	62
Seznam použitých zdrojů.....	64

Seznam použitých zkratk a symbolů

DAMU	Divadelní fakulta Akademie múzických umění
FAMU	Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění
IBBY	International Board on Books for Young People (Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu)
SČKN	Svaz českých knihkupců a nakladatelů
UMPRUM	Vysoká škola uměleckoprůmyslová

Úvod

Na svou první samostatně přečtenou knihu si se zaslouženou hrdostí bezpečně vzpomíná většina z nás. Při pohledu na zaplněné regály v knihkupectvích a knihovnách je čtenáři jakékoliv úrovně jasné, že trh nabízí široké spektrum čtení pro nejmladší. Takto rozsáhlá produkce vytváří ideální prostor k průzkumu a následné analýze a interpretaci vydávaných titulů pro začínající čtenáře. V tomto životním období je velmi důležité vést děti ke čtení a podporovat je při jejich vlastním výběru knih. Přirozená rodičovská motivace dětí ke čtení vytváří ideální předpoklad v jejich zálibě v četbě také v budoucnu.

Hlavním cílem práce je pokusit se zmapovat tvorbu pro děti a mládež a provést analýzu a interpretaci vybraných knižních titulů aktuální tvorby určené právě začínajícím čtenářům – dětem mladšího školního věku.

Práce se skládá z části teoretické a části analyticko-interpretační. Celou práci uvozuje kapitola *Profil čtenáře*, ve které se zabýváme vývojem základních schopností, dovedností a jiných psychologických procesů dítěte mladšího školního věku. Následuje kapitola o literárních žánrech zastoupených ve vybrané čtenářské kategorii, mezi nimiž dominuje pohádka. To je také důvod, proč je tomuto žánru věnovaná zbývající podstatná část práce. V té pak představíme konkrétní díla vybraná z katalogu *Nejlepší knihy dětem*. Tento projekt je realizován Komisí pro dětskou knihu SČKN a Českou sekci IBBY a slouží k doporučování nových českých knih pro děti, proto se stal klíčem k zúženému výběru titulů do analyticko-interpretační části této práce.

Kapitoly analyticko-interpretační části se věnují čtveřici vybraných autorů, potažmo autorek, a to Daniele Fischerové, Daniele Krolupperové, Aleně Mornštajnové a Lucii Šavlíkové, především jejich pohádkám *Vúdílínek*, *Polární pohádka*, *Strašidýlko Stráša* a *Černobilé prázdniny*, které byly oceněny právě v katalogu Nejlepší knihy dětem v rozmezí let 2017–2021. Tato díla budou předmětem zájmu následujících kapitol. Věnovat se budeme analýze na úrovni děje, postav, funkcí knihy a dalším aspektům, neopomeneme ani reálnou oblíbenost u samotných čtenářů. Všechny vybrané tituly byly oceněny v katalogu, jehož autory jsou odborní recenzenti, příjemcem by však měl být dětský čtenář, proto se budeme zabývat ohlasy samotných čtenářů, reálnými výpůjčkami jednotlivých knih v knihovnách a jejich následnou čteností.

Závěrečná kapitola se věnuje charakteristice současné autorské pohádky. Sdružuje získané poznatky, charakteristické znaky současných pohádek, jejich proměny a inovace, ke kterým v souvislosti s autorskými texty v současnosti dochází.

1 Profil čtenáře

1.1 Mladší školní věk

V této části bakalářské práce se zaměříme na charakteristiku dítěte věkové kategorie 6+. Toto období v životě člověka je v odborné literatuře nejčastěji označováno jako mladší školní věk nebo také raný školní věk. Odborníci zabývající se vývojovou psychologií označují dosažení šestého roku dítěte jako zlomové. V tomto věku většinu dětí čeká nástup do školy. Přechod do systému povinné školní docházky je klíčovou událostí tohoto životního období a přináší mnoho změn. Dítě přechází z mateřské školy do školy základní, kde je nastaven pevný režim se spoustou povinností a mnohem vyššími nároky. Již není pouze součástí své rodiny, ale stává se zároveň i členem nové, pro něho doposud cizí, sociální skupiny ve škole. Objevuje nové role ve společnosti. V této životní etapě dochází k výraznému rozvoji v mnoha oblastech a je tedy důležité hned v úvodu přiblížit toto životní období z odborného pohledu.

Vágnerová dělí školní věk obecně na tři dílčí fáze: raný školní věk, střední školní věk a starší školní věk. Ve fázi staršího školního věku navštěvuje dítě již druhý stupeň základní školy. Toto období trvá až do ukončení povinné školní docházky – přibližně do 15 let. Tuto fázi vývoje lze nazývat jako období pubescence. Dítěti ve středním školním věku je od 8–9 do 11–12 let. Začíná dospívat, vyvíjí se a dochází k různým změnám připravujícím dítě na následnou dobu dospívání. Nás zajímá především fáze raného školního věku. Ten je vymezen věkem přibližně od 6–7 do 8–9 let. Pro raný školní věk jsou charakteristické různé změny, například změna sociálního postavení nebo vývojové proměny ukazující se především ve vztahu ke škole.¹

Jiný pohled na toto období, převážně co se týče časového vymezení, přináší Langmeier a Krejčíková, ti uvádí: „*Jako mladší školní období označujeme zpravidla dobu od 6–7 let, kdy dítě vstupuje do školy, do 11–12 let, kdy začínají první známky pohlavního dospívání i s průvodními psychickými projevy.*“² Dodávají, že v některých případech se mluví jednoduše jen o školním věku bez náležitého členění, každopádně povinná školní docházka trvá ještě v období dalším, pubescentním, které považujeme již však za starší školní období.³

Jedlička toto období označuje termínem střední dětství, a to bez věkového vymezení. Ihned v úvodu upozorňuje na to, že se dítě objeví v nových sociálních rolích.

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání.*

² LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie.* s. 115

³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie.*

Uvádí, že: „*Dosažení šestého roku v životě mladého jedince je zpravidla spojeno s velkou osudovou proměnou: dítě už není jen členem své rodiny, ale stává se nyní zároveň i příslušníkem nové, doposud neznámé lidské skupiny – žákem školy.*“⁴ Stejně tak Vágnerová toto období chápe jako oficiální vstup do společnosti, kterou představuje právě ceněná instituce školy. S tím souvisí vývoj několika dalších možných kompetencí, ale i celé osobnosti dítěte.⁵ To je pro tuto práci velmi důležité, jelikož se vzhledem k získaným informacím o samotném čtenáři můžeme pak lépe a snáze v jednotlivých dílech orientovat, nahlížet na ně z jiných pohledů a následně je analyzovat.

1.1.1 Vývoj základních schopností, dovedností a jiných psychologických procesů dítěte mladšího školního věku

„*Mezi 5. - 7. rokem dochází k vývojovým změnám, které jsou považovány za jednu ze složek školní zralosti,*“ uvádí Vágnerová.⁶ Dochází k vývoji poznávacích procesů, jako je zrakové a sluchové vnímání a myšlení, rozvíjí se schopnost zpracovávání informací a řešení problémů, dále také paměť a výrazně se zlepšuje i schopnost učení. Dochází k emočnímu vývoji a pokroku morálního uvažování a chování dítěte. V neposlední řadě se postupně zdokonalují jazykové schopnosti, s čímž souvisí právě dovednost čtení a psaní.⁷ Na rozvoj různých schopností jedince má vliv prostředí, ve kterém se daný jedinec pohybuje a kde vyrůstá. Prostorově obecně ovlivňuje a formuje vývoj člověka. Rozvoj předpokladů závisí zpočátku, v prvních letech života dítěte, především na rodinném prostředí, ale později má velký vliv právě přístup školy a konkrétních osob – učitelů.⁸

Jednou z prvních razantních změn odehrávajících se v tomto věku je rozvoj zrakového vnímání a poznávacích procesů. Kolem šestého roku dítěte nastává dostatečná zraková ostrost, která slouží k rozpoznávání a odlišování drobných obrázků a tvarů, které dítěti doposud splývaly. Čerstvě dokáže vnímat také jejich polohu. Nejprve je schopno diferencovat vertikální polohu, což znamená, že rozlišuje mezi označením umístění *nahoře* a *dole*. Později dokáže odlišit polohu horizontální, ta se vyjadřuje *levou* a *pravou* stranou. Rozpoznávání této pozice je značně složitější, proto je obvyklé, že ji zvládají až

⁴ JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova*. s. 113

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání*.

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání*. s. 238

⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání*.

⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*.

děti školního věku. Tento proces závisí na vývoji pravé mozkové hemisféry, ke kterému dochází právě ve věku 6–7 let.

Stěžejní ve vývoji je strategie vnímání. Školicky zralé dítě dovede již lépe rozpoznávat číslice, písmena a jiné znaky. Soustředí se na detaily, jako je například tvar, barva nebo počet. Děti mladšího školního věku jsou způsobilé *systematické explorační*, kterou Vágnerová vysvětluje jako postupné prohlížení s určitým řádem. Dítě se v tomto věku učí nepřeskakovat a postupovat systematicky, což vede k lepšímu poznání a pochopení. Právě v tomto věkovém období se hojně vyvíjí také sluchové vnímání, avšak tento aspekt není pro téma této práce příliš důležitý. Je na místě alespoň zmínit, že první předčítání pohádek má na psychický rozvoj dítěte obecně velký vliv a pozitivní dopad. Je důležité snažit se o rozvoj vnímání již od útlého věku, a to právě předčítáním. Černoušek tvrdí: „*Nic na světě nenahradí živé vyprávění, nebo alespoň předčítání pohádek. Pohádka je především útvar uměleckého slova a byla složena k vyprávění, k tomu, aby obraznost slova vyvolávala skryté obrazy imaginace, dřímající v dětské psychice, v mysli posluchače.*“⁹

Vedle rozvoje vnímání dochází v tomto věku u dětí k vývoji myšlení, zpracovávání informací a řešení problémů. Jedinec začíná vnímat základní zákony logiky a dodržuje vlastnosti poznávaných zkušeností a poznávané reality, proto je již schopen využívat strategii uvažování, namísto naivního neboli predlogického myšlení, které je v hlavě dítěte řízeno především jeho fantazií a aktuálními pocity a emocemi. Zpravidla mezi 6. - 7. rokem, kdy děti nastupují do školy, dochází ke kvalitativní přeměně uvažování. Piaget toto období označil za fázi konkrétních logických operací.

Myšlení dítěte této věkové hranice se pojí s realitou. Dítě je již způsobilé k tomu, aby přemýšlelo o něčem konkrétním, o tom, co v minulosti poznalo a s čím má určitou zkušenost, a to i přes to, že se tato situace aktuálně neděje. Zná ji však z doby minulé a umí si ji představit.

Mladší školák se orientuje na poznávání světa. Zajímá ho, jak svět funguje a jaká má pravidla. Uspokojí ho často pouhý popis událostí a skutečností a jejich řešení, avšak nejspíše pochopí prostřednictvím vlastní zkušenosti, jelikož si sám uvědomuje pravdivost a funkčnost tvrzení. Uvažování dítěte již formují pravidla, která začíná chápat a stávají se postupně součástí jeho myšlení. Rozvoj myšlení a změna uvažování je v tomto věku velmi razantní, a proto ji Steinberg a Belsky označili jako *kognitivní revoluci*.

⁹ ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. s. 6

Dětské poznávání se stává mnohem věcnějším a přesnějším, než jak tomu bylo ve věku nižším, předškolním.¹⁰ Langmeier a Krejčíková z tohoto důvodu mladší školní období označují jako věk *střízlivého realismu*. Zatímco se mladší dítě upíná na svou fantazii a přání a dospívající jedinec hledí na to, co je správné, mladší školák je zaměřen na to, co se aktuálně děje a jak se to děje. „*Chce pochopit okolní svět a věci v něm doopravdy,*“ dodává Langmeier a Krejčíková.¹¹

Děti mladšího školního věku začínají také chápat pojem času a počtu, což má příznivý vliv na logický způsob uvažování. Dovedou řadit různé události, a to nejen proto, že rozumí koncepci slov *později* a *dříve*. Začínají si uvědomovat období týdne, měsíce a roku, ale také ročních období nebo dnů v týdnu. Učí se rozumět hodinám, tím pádem dokážou brzy rozlišovat čas trvání jednotlivých událostí. V neposlední řadě si uvědomují nevratnost času, který plyne pouze jedním směrem a nelze ho tedy vrátit zpět. Po vstupu do školy mají děti mladšího školního věku také již představu o číselném pojmu. Uvědomují si, že čísla udávají označení konkrétního počtu, umí vyjmenovat základní číselnou řadu a chápou její logiku, tedy pořadí číslic. Jedním z důležitých signálů je chápání odlišnosti hodnotících pojmů jako *méně* a *více*.

Další důležitou složkou vývoje dítěte je správné vyhodnocování informací. Dítě je v období mladšího školního věku již schopno vyloučit nepodstatné a nevýznamné informace. Selektace informací závisí na kontextu a jeho porozumění.¹²

Ve školním věku, konkrétně mezi 6. - 12. rokem, se silně rozvíjí paměťové funkce. Děje se tak z velké části především díky škole, s níž se pojí mnohem více požadavků na daného jedince. Narůstá kapacita paměti dítěte a rychlost zpracování informací. Dítě si osvojuje paměťové strategie a mnohem účelněji je využívá. Paměťové strategie napomáhají ke snazšímu zapamatování a následnému ukládání informací.

K velkému rozvoji dochází v oblasti jazykových schopností dítěte. Dítě má v šesti letech, před nástupem do školy, dostačující slovní zásobu a jazykovou způsobilost. V tomto životním období se jeho dovednosti ale opět zvyšují, a to především vlivem vyučování. Dětskou slovní zásobu ovlivňuje i přítomnost v nových sociálních kruzích. Každá sociální bublina jazykové schopnosti dítěte rozšíří jiným způsobem – takovým, který je pro danou skupinu specifický.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání*.

¹¹ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. s. 115

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání*.

V tomto věku jedinec také začíná více rozumět významu slov, čemuž napomáhá opět školní výuka. Dítě postupně poznává jednotlivé slovní druhy a vztahy mezi nimi. Uvědomuje si podobnost, rozdílnost nebo totožnost slov. Mění se celkově způsob, jak dítě o slovech uvažuje. K vývoji syntaktické složky – ke správnému užívání gramatických pravidel dochází spíše později, ve středním školním věku. Mladší děti sice mluví mluvnicky správně, ale jejich znalosti jsou především neuvědomované.

Jedním z velkých mezníků ve vývoji dítěte je schopnost čtení a psaní. „*K tomu, aby se dítě naučilo číst, psát a chápat smysl psaného, resp. tištěného textu, je třeba souhrn mnoha dílčích schopností a dovedností,*“ uvádí Vágnerová a Lisá.¹³ A právě ke zrakové a sluchové percepci, ke koordinaci smyslových orgánů a tělesných pohybů nebo k vývoji jemné motoriky, které jsou pro čtení a psaní potřebné, dochází právě v období mladšího školního věku. Vliv na motivaci školáka ke čtení mají rodiče. Ti své dítě mohou pozitivně ovlivnit vlastní četbou.

Klíčové ve vývoji schopnosti čtení je pro dítě porozumět tomu, že písmena nejsou obrázky, nýbrž symboly, které mají svou funkci, daná pravidla a zaznamenávají konkrétní sdělení. Ze všeho nejdříve se dítě učí rozeznávat tvary jednotlivých písmen (grafémy). V této fázi dítě využívá pravostranné funkce mozku podporující právě rozlišování tvarů písmen. Důležitou roli hraje zraková percepce, která musí být vyvinutá na takové úrovni, aby bylo dítě schopné vnímat detaily jednotlivých písmen. Je obvyklé, že školáci zpočátku zaměňují podobná písmena, jako je například *b* a *d* nebo *m* a *n*. Postupně se však jejich vnímání zlepšuje, všímají si jednotlivých detailů, a proto jsou již brzy schopni písmena rozeznat bezpečně. Vedle toho si musí uvědomit, že jednotlivá písmena mají svou zvukovou podobu a mohou znít jinak samostatně a již zakomponovaná v konkrétních slovech. Později dítě naučená písmena spojuje, čímž vznikají slabiky a následně konkrétní slova, která již dítě zná a chápe jejich význam. Konečným celkem, co se dítě naučí předčítat, je věta skládající se z několika slov. Dochází také k uvědomění toho, že je věta ohraničená velkým písmenem na začátku a interpunkčním znaménkem na konci. V této fázi vývoje se více zapojuje dominantní levá hemisféra. „*Vývoj čtení je spojen s nárůstem aktivace levostranné temporální a prefrontální oblasti a s poklesem aktivace pravostranné temporální oblasti,*“ uvádí Vágnerová a Lisá.¹⁴ Na závěr zmiňují poruchu zapříčiněnou narušením souhry vzájemně propojených sítí levé hemisféry. Jedná

¹³ VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie*. s. 311

¹⁴ VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie*. s. 314

se o vývojovou dyslexii, specifickou poruchu učení s projevy nepřesného a ne příliš plynulého čtení.

Se čtením je spojená schopnost psaní. Pokud si dítě uvědomuje fonetickou stavbu slov, rozlišuje hlásky ve slově a jejich spojení s písmeny, je způsobilé k tomu, aby se naučilo psát. Schopnost psaní si dítě osvojí během prvních dvou let ve škole. Zprvu pouze píše a až později se umí písemně také vyjadřovat. Podobně jako je tomu u čtení, některé děti postihuje problém se psaným vyjadřováním. Tato porucha je označována jako dysortografie. „*Může souviset s fonologickými, grafomotorickými a sémantickými problémy, ale i s nedostatky exekutivních funkcí a metakognice,*“ vysvětluje Vágnerová a Lisá.¹⁵

V mladším školním věku dochází k výraznému pokroku i v oblasti emočního prožívání, porozumění a ovládání se. Erikson označuje tuto fázi emočního vývoje jako *fázi vyrovnanosti*.¹⁶ Dítě bývá v tomto věku přirozeně pozitivně naladěné, optimistické a vyrovnané. Dochází celkově k vývoji emoční inteligence. Jedinec se dokáže ve svých emocích již orientovat a získává schopnost regulace těchto emočních projevů, a to díky zrání mozku, ale i získaným zkušenostem.¹⁷ Školák v tomto věkovém období přichází také na to, že je možné své pocity a emoce před vnějším světem skrývat.¹⁸ Skrýt své pocity před sebou samým však není možné, a právě knihy s pohádkovými příběhy mohou dětem metaforickým způsobem pomoci překonat nějaké trauma, hendikep či jiné trápení. Knihy obecně poskytují imaginativní prostor, kde jedinec může pracovat se svými konflikty, trápeními a problémy. Také Jedlička vidí podstatu pohádkových příběhů nejen v pobavení. „*Magické věci a příběhy propojují vnitřní svět dítěte s vnější realitou. Význam pohádkových příběhů v duševním životě jedince nespočívá jen v tom, že pohádky děti obvykle velmi zaujmou a pobaví,*“ uvádí.¹⁹

V následujících kapitolách této práce se věnujeme literatuře pro děti a mládež, žánrům dětské literatury a následně konkrétním titulům a knihám, které jsou v posledních letech vydávány právě pro čtenáře mladšího školního věku. Je tedy důležité vycházet z výše nastíněného profilu čtenáře vybrané cílové skupiny, aby bylo možné knihy

¹⁵ VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie*. s. 319

¹⁶ ERIKSON, Erik Homburger. *Dětství a společnost*.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie*.

¹⁸ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*.

¹⁹ JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova*. s. 93

hodnotit vědomí specifík konkrétní věkové kategorie, mentální kompetence, žánrových preferencí apod.

2 Žánry dětské literatury

Vzhledem k tomu, že předmětem této práce jsou právě knihy pro čtenáře věkové kategorie 6+, rozhodli jsme se hned po úvodní kapitole do textu zahrnout problematiku žánrů v literatuře pro děti a mládež s ohledem na čtenářské preference a vyspělost dětského čtenáře.

„*Literatura pro děti zahrnuje literární texty mnoha forem i žánrů (próza, poezie i drama)*,“ uvozuje Navrátilová.²⁰ Dominantní funkcí, podobně jako u literatury obecně, je funkce estetická, avšak do literatury pro děti se včleňuje dále také především výchovně vzdělávací aspekt a jiné funkce. „*Literatura pro děti a mládež je proti literatuře pro dospělé více ovlivněna sociální realitou, vkusem literární kultury, výchovně vzdělávacími postuláty doby, a zejména adresátem a jeho psychickou konformitou*,“ upřesňuje Čeňková.²¹ Literatura dítěti poskytuje nejen zábavu a umožňuje rozvoj estetického vnímání, ale ovlivňuje jeho vztah k četbě, nutí dítě uvažovat nad obrazem světa, podporuje jeho fantazii, formuje ho a v neposlední řadě může napomáhat k překonání těžkých životních situací a problémů.²²

Jak již bylo zmíněno, žánrů dětské literatury je stejně jako u literatury pro dospělé velké množství a je možné tvorbu pro děti a mládež dělit a třídit dle několika hledisek (např. podle původu, věku...). V této práci jsme se rozhodli vycházet primárně z žánrové struktury dětské literatury Jána Kopála.²³ Ten vytvořil strukturu věkového žánrového členění literatury pro děti a mládež vzhledem ke vztahu proměnlivosti upřednostňování žánrů a psychosociálního vývoje samotného čtenáře. V předčtenářské fázi je dítě prozatím v roli posluchače a je závislé na zvukovém přenosu. Svou pozornost soustřeďuje především na ilustrace. V tomto období se rozlišuje mladší předškolní věk (1–3 roky) a starší předškolní věk (3–6 let). Dítě je v tomto období velmi emotivní, má velkou představivost a fantazii. Převažují žánry poezie, jako jsou popěvky a říkadla, dále hravé knížky a leporela. V období staršího školního věku přetrvává poezie (popěvky, říkadla, hádanky), k níž přibývají autorské pohádky, adaptace lidových pohádek, jako jsou zvířecí a kouzelné pohádky, dále bajky, obrázkové publikace, ale i pracovní sešity, dětské encyklopedie a tak podobně. Následuje čtenářská fáze, jež se dělí na mladší školní věk (6–10 let) a starší školní věk (11–15 let). V mladším školním období dochází k rozvoji

²⁰ NAVRÁTILOVÁ, Hana. *Literatura pro děti* [online]. s. 7

²¹ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. s. 10

²² NAVRÁTILOVÁ, Hana. *Literatura pro děti* [online]. s. 7

²³ KOPÁL, Ján, Eva TUČNÁ a Eva PRELOŽŇIKOVÁ. *Literatúra pre deti a mládež*.

kognitivních a racionálních aktivit. Děti se také učí číst. K žánrům této již čtenářské etapy se řadí: adaptace lidových pohádek, autorské pohádky, pověsti, dětské encyklopedie, bajky, povídky s historickou a přírodní tematikou. Stále jsou aktuální poetické žánry. Starší školní věk přináší změnu. Pubescentní čtenář se odklání od poezie a pohádek. Přichází realistické období a čtenář se přiklání k pověstem, životopisné, historické a společenské příběhové próze ze současného života dětí a mládeže (povídka, novela, román), próze s dívčí hrdinkou, próze s chlapeckým hrdinou a k dalším žánrům, jako je sci-fi, fantasy, cestopis, reportáž a literatura faktu.²⁴

Podle aspektu intencionality rozlišujeme tvorbu intencionální a neintencionální. Intencionální tvorba je tvorbou záměrně psanou pro dětského čtenáře. Autor intencionální literatury bere ohled na osobnost čtenáře (dítěte), a to z hlediska jeho věku a duševních projevů a zvláštností. Kubečzková k žánrům intencionální literatury řadí autorskou pohádku, příběhovou prózu s dětským hrdinou, umělou poezii pro děti, dívčí román nebo také román pro chlapce.²⁵ K této skupině žánrů lze zařadit i ty folklorní, určené výhradně dětskému čtenáři. Jedná se například o dětský slovesný folklor, o lidovou výchovnou pohádku a tak podobně. Neintencionální tvorba nebyla primárně určena dětem. Jsou to díla, která byla původně zaměřena na dospělého čtenáře a až následně je děti přijaly do své četby. Stalo se tak z několika možných důvodů – z důvodu čtenářské atraktivity nebo také proto, jelikož hojně sloužila potřebám pedagogů či vychovatelů při jejich práci. K neintencionální produkci Kubečzková řadí dobrodružné žánry, prózu s přírodní tematikou, historickou prózu, sci-fi nebo uměleckonaučné žánry. Z folklorní slovesné tvorby je možné do této oblasti zahrnout také pověrečné povídky, pověsti, legendy, báje a bajky, pohádky, a to zvláště ty kouzelné a novelistické. Konkrétně tyto folklorní žánry bývají základem autorských adaptací, což jsou přetvořená díla, která již berou ohled na dětského recipienta se všemi jeho specifiky. V této formě se díla řadí opět k tvorbě intencionální.²⁶

V následující podkapitole se budeme věnovat již konkrétní, v současnosti vydávané, tvorbě pro děti a mládež.

²⁴ KOPÁL, Ján, Eva TUČNÁ a Eva PRELOŽNÍKOVÁ. *Literatúra pre deti a mládež*. s. 22–24

²⁵ KUBECZKOVÁ, Olga. *Literatura pro děti a mládež* [online].

²⁶ KUBECZKOVÁ, Olga. *Literatura pro děti a mládež* [online].

2.1 Aktuální tvorba a produkce knih pro děti a mládež

Jak bylo avizováno, v této práci je předmětem zájmu čtenář mladšího školního věku a knižní tvorba vydávaná pro tuto cílovou skupinu, a to v posledních pěti letech (2017–2021). Následující kapitoly budou tudíž věnovány literatuře pro děti, která vyšla právě v tomto časovém rozpětí.

V posledních letech je produkce knih pro děti a mládež poměrně rozsáhlá. Čeňková ve svém článku *Česká literatura pro děti a mládež ve druhém desetiletí 21. století* uvádí: „Posledních deset let v Česku stoupal počet vydaných knih pro děti a mladé čtenáře a rozšiřovala se tematická a žánrová pestrost původních knih. Jako by se vracel duch 60. let, kdy byly české (i slovenské) tituly v první desítce překládaných knih na světě a byly známy svou výtvarnou invencí a aktuálními náměty, což doznívalo i v pozdější normalizaci v 70. a 80. letech... V roce 2018 se nakonec ustálil počet „dětských knih“ na 1800 až 2000 titulů ročně z 1100 knih z roku 2009.“²⁷ Dodává, že vzhledem k současnému růstu počtu vydávaných knih roste taktéž počet nakladatelství. Například *Albatros Media, a. s.* uvedlo do provozu nakladatelství *CooBoo*, které vydává knihy pro dospívající a tzv. mladé dospělé neboli young adult. *Euromedia Group, a. s.* se rozšířilo o nakladatelství *Pikola*, které je určeno naopak menším čtenářům. Působí také malá alternativní vydavatelství, jako je *Baobab*, *Meander*, *Běžiliška*, *Pop-Pap* a další. Ta uznávají esteticky vyvážené knihy a nezapomínají na ilustrace a grafiku obecně.

Každoročně jsou knihy pro děti a mládež oceňovány v soutěžích *Magnesia Litera*, kategorii *Kniha pro děti a mládež* a *Zlatá stuha*, v kategorii literární, výtvarné, dále v kategorii komiks a literatura faktu. Jak bylo zmiňováno v úvodu, k orientaci v aktuální produkci slouží taktéž katalogy s názvem *Nejlepší knihy dětem*.²⁸

Ve zvoleném časovém období se pro věkovou kategorii 6+ objevuje ve větší míře například poezie, detektivní vyprávění, povídka, komiks, cestopis, legenda, dále knihy přísloví, dětské encyklopedie a v neposlední řadě především pohádka. Řadu děl není možné jednoznačně žánrově zařadit, dochází totiž často k prolínání žánrů, k záměrným experimentům apod. Nejhojněji zastoupen je žánr pohádky, a to ať zvířecí, historické nebo například nonsensové. Proto je před samotnou analýzou a interpretací konkrétních vybraných titulů zapotřebí definovat samotný pojem pohádka a zmínit její vlastnosti, znaky, historický vývoj, druhy a další.

²⁷ ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká literatura pro děti a mládež ve druhém desetiletí 21. století (1. díl)* [online].

²⁸ ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká literatura pro děti a mládež ve druhém desetiletí 21. století (1. díl)* [online].

2.2 Pohádka

„Pohádka zaujímá v četbě dětí dominantní postavení. Je zřejmé, že svými žánrovými předpoklady nejlépe odpovídá mentalitě, potřebám a zájmům dětských čtenářů rané fáze mladšího školního věku a má pro ně nezastupitelný význam,“²⁹ uvádí Toman.

Jelikož je pohádka jedním z prvních žánrů, s nímž se dítě seznamuje, a to již v předčtenářské fázi a hojně ho provází i v období mladšího školního věku, bude následující kapitola věnována právě pohádce.

2.2.1 Definice a charakteristika pohádky

V této dílčí kapitole zmíníme obecnou charakteristiku pohádky, následně se však budeme věnovat pohádce autorské a jejím základním znakům, jež následně využijeme při analýze vybraných knih pro začínající čtenáře.

Pohádka je jeden z nejrozšířenějších a nejpobulárnějších žánrů dětské literatury. Její definice jsou různé, většina z nich se však ve stěžejních rysech shoduje. Pohádky jsou folklórní útvar vyprávěný po generace. Dříve byly určeny primárně dospělým posluchačům, jejich oblíba však rostla i u dětí, a tak se z původních příběhů stala vypravování pro děti. Ta jsou často založena na fantazii, obsahují prvky nadpřirozena a odehrávají se zejména v kouzelném světě.

Mocná, Peterka a kolektiv pohádku charakterizují jako: „Zábavný, zpravidla prozaický žánr folklórního původu s fantastickým příběhem.“³⁰ Pohádková fantazie tvoří odlehlý čarovný svět, který se vymyká veškerým přírodním zákonům a je oddělen od reality a společenské a historické skutečnosti. V pohádkových příbězích se vše řídí svým autonomním řádem a oproti dnešní realitě v nich ve většině případů vyhrává spravedlnost. Pohádka obecně vyvolává atmosféru blažené bezstarostnosti. Do svého příběhu zahrnuje zpravidla kouzelné motivy, zázračná kouzla a dá se říci, že se ke své vymyšlenosti nepřímo doznává.

Příběhy pohádek se odehrávají v tzv. *bezčasové věčnosti*. Pro tento termín jsou charakteristická časová určení jako *tenkrát*, *kdysi*, *kdykoli* a další. Podobně je tomu v souvislosti s geografickým umístěním pohádek. Objevuje se neurčitost prostředí,

²⁹ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. s. 64

³⁰ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. s. 472

např. *kdesi*. Tímto se pohádka odlišuje od pověsti, žánru folklorní epiky. Pověst má jasně dané a reálné zakotvení v čase i v prostoru.

Pro pohádku jsou charakteristické stereotypní formulace, jež příběh zejména uvozují. Jedná se o formule typu „*za devatero horami a devatero řekami...*“ nebo „*byl jednou jeden král...*“. Ale objevují se také ustálená spojení v závěru, například „*zazvonil zvonec a pohádka je konec.*“ nebo „*a pokud nezemřeli, žijí tam dodnes.*“. V pohádkách se často využívají magická čísla jako tři, sedm, devět a tak podobně, např. *tři synové, tři úkoly, sedm trpaslíků, devítihlavý drak* a další.

V pohádkách dochází k výrazně dějovému vyprávění, které je oproštěno od epicky nedůležitých a málo působivých pasáží nebo nezajímavých časových úseků děje. Řídí se zásadou „*co v pohádce chvíli pouhou, to v životě dobou dlouhou*“. Důraz je položen na retardaci, např. oddalování rozuzlení. Dalším častým jevem je, že jeden úkol podmiňuje úkol následující. Také se často objevuje opakování motivů a gradující variace. Ke klasickým pohádkovým motivům se řadí vstup do jiného světa (peklo nebo nebe, kouzelný hrad či zámek, prostor za zrcadlem atp.), dále kouzelné předměty (např. létající koberec, živá voda, kouzelné zrcadlo atd.).

Pohádkové postavy dělí Mocná, Peterka a kolektiv na několik typů. Objevují se nadpřirození, antropomorfizovaní, groteskně zkreslení hrdinové, dále tzv. plošné postavy nebo nápadně typizované charaktery. Mezi nadpřirozené postavy patří například *jezinky, čarodějnice, sudičky, čerti* a jiné. Postavy antropomorfizované ztělesňují zvířata či přírodní jevy, *krkavci, zlatá rybka, měsíce...* Ke groteskně zkresleným hrdinům se řadí například *obři a trpaslíci*. Postavy bez propracované psychologie nebo s nápadně typizovaným znakem či rolí reprezentuje např. *Dlouhý, Široký a Bystrozraký; Šípková Růženka; Otesánek*, bývají označovány jako ploché. Obecně jsou hrdinové pohádkových příběhů rozvrženi tak, aby vznikala rovnováha mezi kladnými a zápornými postavami a bylo jasné, který charakter patří mezi škůdce a který připadá k ochráncům, pomocníkům, či jiným kladným hrdinům.³¹ Totéž tvrdí i Bettelheim: „*Pohádkové postavy nejsou rozporuplné – nejsou zároveň dobré a špatné jako ve skutečnosti my všichni. Jelikož ale taková polarizace ovládá dětskou mysl, vládne i pohádkám. Člověk je buď dobrý, nebo špatný, nic mezi tím. Jeden bratr je hloupý, druhý chytrý. Jedna sestra je cnostná a pracovitá, ostatní jsou zvolné a líné. Jedna je krásná, ostatní ošklivé. Jeden rodič je výhradně dobrý, druhý špatný. Porovnávání protichůdných vlastností se neděje*

³¹ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*.

za účelem zdůraznění správného chování, jak je tomu v bajkách. Uvedení charakterových protikladů dovozuje dítěti lehce porozumět rozdílu mezi nimi, což by nedokázalo tak pohotově, kdyby postavy byly vykresleny věrněji podle života, se všemi složitostmi, které skutečně lidi charakterizují.³² Dodává, že dítě neporovnává mezi špatným a dobrým hrdinou, ale přiklání se na stranu vzbuzující větší sympatie. Existují však pohádky, v nichž se neobjevuje dělení na dobré a špatné charaktery. Jedná se například o pohádky, jako je *Kocour v botách* nebo *O hloupém Honzovi*. V tomto konkrétním příběhu Honza v roli hlavního hrdiny obrovi odcizí jeho poklad. Tyto pohádky podporují naději čtenáře, že i ten nejslabší a naprosto bezvýznamný jedinec může něčeho dosáhnout. „V těchto příbězích nejde o morálku, ale o ujištění, že se člověku může dařit.“³³

Vypravěč hraje v pohádkách významnou roli. Často se jedná o dítě. Obecně v pohádkách mají přednost postavy dítěti věkově blízké. Dítě se tak se svým hrdinou ocitá ve stejné nebo alespoň velmi podobné životní fázi a dokáže se s ním lépe ztotožnit. Dítě může prožívat to, čemu v knižním příběhu právě čelí hrdina. Jak již bylo zmiňováno výše – kniha dítěti nabízí imaginativní prostor, v němž je možné napomoci řešení jeho trápení.

Dané cílové skupině – čtenářům mladšího školního věku, vyhovuje většina zmíněných rysů pohádky, například způsob vypravování. Děti v tomto věku jsou již schopné vnímat detaily, a proto je ideální, že je pohádka zbavena nedůležitých, nezajímavých a zdlouhavých vyprávění událostí. Čtenáře by tyto pasáže nudily a unavovaly. Dítě by brzy nebylo schopno vnímat.

2.2.2 Lidová a autorská pohádka

Dítě se ve svém životě setkává nejprve s pohádkou lidovou, a to nejčastěji prostřednictvím vyprávění. Rodiče svým dětem již od útlého věku čtou pohádky, jako je *Šípková Růženka*, *Červená Karkulka*, *Popelka*, *Sněhurka a sedm trpaslíků*, *Kocour v botách* apod. S nástupem do školy se v životě dítěte častěji objevují primárně autorské texty, autorské pohádky, což jednoznačně vyplývá ze žánrové struktury nastíněné výše.

Autorská, někdy též moderní pohádka, je samostatným literárním útvarem, může vykazovat základní znaky žánru pohádky, objevují se v nich však reálné a aktualizační

³² BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek*. s. 13

³³ BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek*. s. 14

prvky, kouzla a nadpřirozené bytosti se nezřídka z fiktivního světa přesouvají do reality, jsou v nich zastoupeny netradiční, originální a pestřejší náměty, motivy a témata. Odlišné mohou být také jazykové prostředky prezentující osobitý style jednotlivých autorů. Tvůrci často používají hovorové výrazy, slovní hříčky a oslovují své potenciální čtenáře. Typické pro autorskou pohádku je také mísení jednotlivých žánrů, např. se subžánry dobrodružné literatury. Zdeněk Karel Slabý autorské pohádky označil jako: „*civilní příběhy s příměsí nadreálna, poetické střípky, vyvolané okouzlením ze závratnosti a neopakovatelnosti dětského vidění, žertovné polopohádky, skrývající v sobě ponaučení, klasické pohádky naruby, zvířecí paralely, parafráze známých motivů, drobné absurdity, plné nonsensů atd. atd.*“³⁴

Lze vydělit několik typů autorské pohádky. Například Genčiová zmiňuje pohádku naučnou, nonsensovou (imaginativní) a antipohádku. Poslední typ autorské pohádky pojmenovala jako „cestu dítěte do pohádky“.³⁵ Mocná a Peterka dělí autorskou pohádku na iluzivně folklorní, symbolickou a moderní neboli též antipohádku.³⁶ Naučná pohádka bezprostředně navazuje na folklorní (lidovou) pohádku zvířecí. Jejich postupy jsou shodné, novým se stává materiál. Vychází hlavně z bajek anebo též povídek o zvířatech. Stojí na pomyslné žánrové hranici, a proto je umělá pohádka někdy též nazývána jako „polopohádka“. K nonsensovým (imaginativním) pohádkám se řadí například *Broučci* Jana Karafiáta. V těchto příbězích ožívají věci, či zvířata, která suplují lidské postavy s jejich vlastnostmi. Pro tento typ pohádky je příznačný systém alogičnosti a fantastických obrazů, humor, užití grotesky nebo například volnost času a prostoru. Naproti tomu antipohádka se vyznačuje právě konkretizací místa a času děje. Propojuje realitu a všednost s magickými prvky a technickými reáliemi.³⁷

Řazení k žánru je často poněkud subjektivní otázkou. Zatímco Čenková³⁸ k prvním příkladům autorské pohádky řadí texty Giovanniho Francesca Straparoly, Šmahelová³⁹ naopak jeho pohádky označuje jako autorské adaptace. Stejně tak je tomu v souvislosti s texty Charlese Perraulta, kterého Čenková uvádí jako průkopníka autorské pohádky, Šmahelová nikoliv.

³⁴ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. s. 141

³⁵ GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*.

³⁶ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*.

³⁷ GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*.

³⁸ ČENKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. s. 127–128

³⁹ ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny*.

Za další tvůrce autorské pohádky ve světovém literárním kontextu již v obecné shodě lze považovat např. Hanse Christiana Andersena, Oscara Wilda, Alana Alexandra Milneho, Astrid Lingrenovou, Michaela Endeho a další.

V českém literárním kontextu můžeme zmínit Jana Karafiáta nebo Elišku Krásnohorskou. Krásnohorská sice šířila lidové texty, avšak větší část jejich děl je právě vlastní autorskou tvorbou, mj. proto je vedle Karafiáta považována za jednu z průkopnic tohoto žánru. Její pohádky se odehrávají v reálném světě, kde vystupují zvířata nebo taky všední a běžné předměty (inspirace Andersenem).⁴⁰ K dalším významným českým zástupcům žánru patří například: Karel Čapek (*Devatero pohádek*, 1932), Jiří Mahen nebo třeba Marie Majerová. Ta je autorkou sociálně laděných pohádek, které psal i Jiří Wolker (*Pohádky*, 1964) a Helena Malířová (*Pod kaštanem*, 1948).

*„Pohádková tvorba byla nejednou v dětské četbě předmětem ostrých diskusí. Už na počátku 20. století s rozvojem techniky, s uplatňováním nových poznatků ve vědě a výchově dětí se objevily připomínky ke vhodnosti pohádek jako dětské četbě a zahájily tak tzv. boje o pohádku,“⁴¹ uvozuje tento spor, který podobu české autorské pohádky výrazně ovlivnil, Janáčková. Probíhal v několika vlnách, a to od desátých let 20. století až do let šedesátých. V roce 1913 se v kritické revue Úhor objevilo několik oponentů žánru pohádky. Například Jaroslav Petrbok argumentoval proti pohádce nejen jejím nezdravým podněcováním a odváděním pozornosti dítěte od opravdového světa, ale také obsaženými strašidelnými motivy, které mají neblahý účinek na samotný rozvoj dítěte. Čtenáře údajně některá jednání a činy, např. vražda, přeměna ve zvířata či věci, kouzla a jiné, negativně ovlivňují. Také jiní považovali pohádku za anachronismus. Tento žánr svým čtenářům údajně poskytuje nepřesné, nelogické, nepravdivé a klamavé názory a pohledy na svět. V tomto období vycházela celá řada článků, a to jak těch podporujících, tak pohádku silně kritizujících. Významnou osobností, jež se k tomuto neutichajícímu sporu postavila s *moudrou schovívavostí*⁴² byl Karel Čapek, „který se snad nejhluběji a nejosobitěji zamyslel nad problematikou pohádky a zkoumal tento žánr jako umělecký útvar. (...) Vymanil se z dosavadních pohádkových konvencí a obnovil pohádku jako*

⁴⁰ ČENKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. s. 137

⁴¹ JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež*. s. 29–30

⁴² JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež*.

*moderní literární útvar. Vypráví ji jako zcela aktuální příběh s využitím kouzelných prostředků.*⁴³

Spor týkající se pohádky (tzv. boj o pohádku) byl pro něj mj. podnětem k vytvoření třísvazkové edice *Nůše pohádek* (1918–1920). Cílem bylo zachovat žánr pohádky budoucím generacím, a to s různými aktualizacemi a inovacemi tohoto žánru. Svými texty přispělo několik desítek spisovatelů a tvůrců, i takových, co pohádky běžně nepsali (Arne Novák, Stanislav Kostka Neumann). Nejrozsáhlejším je první díl (1918), na němž se podílelo 17 autorů. Obsahuje patnáct pohádek a dvě básně, například od Antonína Sovy. V druhém díle (1919) se objevuje patnáct textů dalších významných umělců, jako je Helena Malířová, právě Arne Novák nebo třeba Marie Majerová. Třetí díl se skládá pouze z 12 pohádek, v němž však autoři též ukazují alternativy tohoto žánru a mnohé způsoby, kterými by se pohádka mohla ubírat v následujících letech. Celkově se na tomto počínu podílelo bezmála padesát autorů, ti pomohli české tradici autorské pohádky, vzniku nových typů pohádek a tak podobně. *Nůše pohádek* nebyla však jediným dílem tohoto typu. Mohli bychom jmenovat například *Zlatý pramen* (1918) Marie Majerové.

*„Meziválečné období zaznamenalo zvýšený zájem o umělecké přetváření pohádkových motivů a teprve ve vazbě k této etapě můžeme mluvit o vzniku moderní autorské pohádky.“*⁴⁴ Průkopnickou roli v tomto smyslu sehrálo výše již zmiňované dílo Jiřího Mahena, a právě antologie redigovaná Karlem Čapkem.

Kubeczková jako další mezníky české autorské pohádky uvádí 30., 60. a 90. léta 20. století. Jako výrazné zástupce 30. let uvádí Vítězslava Nezvala, jakožto představitele nonsensové pohádky, Ondřeje Sekoru, v souvislosti s nímž hovoří o *biologické pohádce*, dále pak Josefa Ladu reprezentujícího tzv. *antipohádku* (*vzdoropohádku*) navazující svými postupy na Jiřího Mahena, a v neposlední řadě pak bratry Čapky, Vladislava Vančuru a Karla Poláčka, o jejichž pohádce se vyjadřuje jako o *pohádce konfrontující tradičnost a modernost*.⁴⁵ Podobně jako u Josefa Lady lze v jejich textech vnímat tendenci k destrukci mýtu o nadpřirozených silách, fenomén, na nějž, jak se později ukáže, navazují i texty současné produkce.

⁴³ JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež*. s. 30

⁴⁴ KUBECZKOVÁ, Olga. *Literatura pro děti a mládež* [online]. s. 87

⁴⁵ KUBECZKOVÁ, Olga. *Literatura pro děti a mládež* [online]. s. 87

Ostatně již 60. léta 20. století navazují na podněty 30. let. Dochází k rozvoji *nonsensově-parodijní polohy autorské pohádky*, např. Miloš Macourek, Alena Vostrá, Olga Hejná, Alois Mikulka. Kubeczková dále upozorňuje na *pohádku založenou na principu hry, odpoutání fantazie a na poetickém přístupu ke světu*, na němž jsou založeny zejm. texty Daisy Mrázkové. Zejména v 70. letech se profiluje tzv. *inovačně-imitační* typ pohádky, jehož zástupcem je např. Václav Čtvrtek. Z dalších autorů tohoto období stojí za zmínku, zejména díky mimořádné práci se symboly a jinotaji, Jan Werich a Jiří Trnka.⁴⁶

Na produkci a proměny autorské pohádky v 90. letech se podrobněji, včetně dobového kontextu, zaměříme v následující kapitole. Na toto období totiž bezprostředněji než na jiné navazuje současný pohádkový příběh, jenž bude předmětem našeho zájmu v dalších kapitolách.

2.2.3 Český pohádkový příběh (autorská pohádka) po roce 1990

Chceme-li pochopit proměny pohádkového příběhu v tomto období, je třeba alespoň stručně nastínit, co přesně se událo v důsledku společenských změn v oblasti knižní kultury orientované na dětského čtenáře. Jaroslav Toman⁴⁷ upozorňuje zejména na několik skutečností, např. vymanění literatury z područí ideologického diktátu, rehabilitaci diskriminovaných témat, liberalizaci knižního trhu, rozmach soukromých nakladatelství, devalvací uměleckých hodnot, nadprodukce triviálního a brakového čtiva. Současně dochází k oslabení teoretických a kritických aktivit, za všechny uvedme ukončení činnosti vědecko-výzkumného pracoviště Kabinetu dětské literatury Pedagogického ústavu Jana Amose Komenského při Akademii věd České republiky v Praze či Společnosti přátel knihy pro mládež, zanikla odborná knihovna Albatrosu aj. Badatelskou obec v tomto období opouští autority formující hodnotový profil dětské literatury od 60. let, Miroslava Genčiová, Jaroslav Voráček, Otakar Chaloupka aj. Řada dalších kritiků se po počáteční angažovanosti na počátku 90. let odmlčela, Zdeněk Karel Slabý, Vladislav Stanovský a další. Literární kritika tápe a stojí před ní řada nových úkolů, z nichž za všechny uvedme např. potřebu objektivně přehodnotit tzv. oficiální, ineditní a exilovou tvorbu pounorového a posrpnového období, reagovat na změněnou pozici produkce konzumní a substandardní, vyrovnat se s důsledky masmediálního působení na

⁴⁶ KUBECZKOVÁ, Olga. *Literatura pro děti a mládež* [online]. s. 87

⁴⁷ Toman, Jaroslav. Aktuální profil teorie a kritiky dětské literatury 90. let. *Česká próza 90. let 20. století*. Sborník z konference. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2002, s. 156-163.

literaturu pro děti a mládež a tudíž i na dětského čtenáře.⁴⁸ Nelze se divit, knižní trh se totiž rychle plní českými mutacemi různých titulů, osvědčených v mezinárodním měřítku (např. *Želví seriály*, *Kačeří příběhy*). Je o ně mezi rodiči i dětskými čtenáři obrovský zájem, nicméně dochází tak k obrovskému poklesu celkové kvality vydávaných děl. I přesto měla a má na trhu stále své místo česká autorská pohádka, jejíž autoři se do literatury postupně vrací a noví přibývají.⁴⁹

„Od 90. let 20. století se začínají rozvolňovat tradičně vnímané hranice, jimiž se literatura určena dětem vydělovala jako subsystém navenek, ale i hranice, které ji vnitřně žánrově i hodnotově stratifikovaly a čtenářsky kategorizovaly,“⁵⁰ uvádí Šubrtová a kolektiv v monografii *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990-2010*. V úvodu se zabývají právě tradicí autorské pohádky a rekapituluji důležité mezníky a proměny současné literatury pro děti a mládež, a především vývojové trendy autorské pohádky.⁵¹

Jednu z dílčích podkapitol zmíněné monografie Šubrtová trefně nazvala jako: *Současná literatura pro děti a mládež – literatura rozostřených hranic*, označení vskutku výstižné. Autorskou pohádku není možné jako celek přesně definovat. Jedná se totiž o velmi rychle se vyvíjející žánr, který není možné zaškatulkovat, lze však zmínit a formulovat několik dílčích vývojových proměn a jiných aspektů,⁵² jako je například velký rozvoj edic a souborů vznikajících z východiska vydat vlastní necenzurovaný text ve svém autorském výběru a konceptu. Jako příklad Šubrtová uvádí dva soubory *Pohádkové vandrování po Čechách* (1992) a *Pohádkové vandrování Moravou* (1998) Vladimíra Hulpacha. Hulpach využil možnosti vést vlastní autorskou tvorbu svým směrem na základě dlouholetých zkušeností a sesbíraných pramenů. Uvádí však mnoho dalších originálních a tematicky ojedinělých edic, souborů, vydání, a dokonce později také reedic.⁵³

V 90. letech minulého století se v pohádkách proměňuje velmi charakteristický spor mezi dobrem a zlem: „*posouvá se k aktuální alegorii či filozofické mnohvrstevnatosti*

⁴⁸ TOMAN, Jaroslav. Aktuální profil teorie a kritiky dětské literatury 90. let. *Česká próza 90. let 20. století*. Sborník z konference. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2002, s. 156-163.

⁴⁹ JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež*.

⁵⁰ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 7

⁵¹ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*.

⁵² ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 61

⁵³ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 13–21

a významové nejednoznačnosti,⁵⁴ vysvětluje Šubrtová. Dále zmiňuje hru a hravost, která se stává ústředním tématem, ba dokonce dominantní funkcí současné tvorby pro děti a mládež: „*Sám akt četby se mění ve hru, již se čtenářem hraje vypravěč, nabízející různé cesty a průniky textem.*“⁵⁵ Věnuje se rovněž postavám autorských pohádek uplynulého dvacetiletí (*Pohádkové postavy aneb Od vodníků, víl, skřítků, čarodějnic a strašidel až ke zvířatům a Kdybychům*). Postavy označuje jako nadčasové, vycházející z lidových pohádek, avšak s tím rozdílem, že jsou žertovně a groteskně aktualizovány a rozšiřovány. Již v dřívější době, například v meziválečném období, v dílech Karla Čapka nebo Josefa Lady, byly postavy jako vodníci, čarodějnice nebo třeba víly vycházející z lidové tradice postaveni do běžného prostředí českého venkova a postupem času docházelo ke stále většímu zcivilňování, polidšťování a dalším rozličným aktualizacím a parodizačním posunům pohádkových postav.⁵⁶ K další výrazné aktualizaci došlo v oblasti autorské pohádky v textech, které jsou častěji založeny na nonsensu, parodii, travestii a humoru a také v textech, jež mají tendence k filozofizaci: „*Fantazijní a magické prvky sehrávají ústřední roli v iniciačním procesu dětské či dospívající postavy a pohádkový časoprostor přímo vybízí k situování metaforického obrazu lidských tužeb a směřování, k formulacím eticky naléhavého podobenství. V souvislosti s detabuizací literatury pro děti a mládež nově proniká do umělé pohádky řada esenciálních témat...*“⁵⁷ Hojně se v literatuře pro děti objevují právě imaginativní pohádky a příběhy, které cílí i na nejmenší čtenáře a poskytují jim v mnohdy banálním příběhu metafory k jejich individuálním životním situacím a vlastním potížím.⁵⁸ V současné pohádkové tvorbě se vyskytuje problematika spojená s existencionálními tématy. Vydávají se například díla zobrazující koloběh života, k čemuž neodmyslitelně patří mimo jiné reflexe smrti...⁵⁹ Knihu tohoto typu vytvořil např. Radek Malý (*František z kaštanu, Anežka ze slunečnic*, 2006).

Podle Urbanové se právě v 90. letech rozplývají hranice věkového určení a daného žánrového a tematického vymezení: „*V tomto desetiletí se některé vžitě postupy a žánrová vymezení určená věkovostí mísí, přeskupují, dochází k transformacím nebo imitacím textů, které proměňují svou funkci, vznikají příběhy, v nichž koexistují mytologické, fantastické, iniciační a utopické prvky s postupy noeticko-narativními apod.*“⁶⁰ Kniha se

⁵⁴ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 25

⁵⁵ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 29

⁵⁶ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 31–38

⁵⁷ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 51

⁵⁸ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 53

⁵⁹ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 55

⁶⁰ URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. s. 7

v tomto období stává zbožím a vydávání knih je *masovou záležitostí*. Vzhledem k vysokému počtu vydaných knih je velmi obtížné celkovou produkci sledovat, dokonce v tomto období neexistuje žádná dokončená a úplná databáze publikovaných dětských knih ani jejich kritická recepce.

Jak již bylo zmiňováno výše – autorskou pohádku uplynulého dvacetiletí je jako celek opravdu velmi obtížné charakterizovat, jelikož se autorské přístupy různí a tento žánr svižně reaguje na proměny a čtenářská očekávání. Charakteristická je však její nadčasovost, pestrost, příklon k emotivitě, hravosti, nonsensu a experimentu a schopnost oslovit i dospělého čtenáře, jako tomu bylo dříve, kdy se pohádková vyprávění šířila ústně a napříč všemi generacemi.⁶¹ Shrňeme-li nejvýraznější tendence tohoto období, lze konstatovat, že vzdor všem změnám a novým trendům, uplatňují se v autorské pohádce stále nejvýraznější tři narativní přístupy *imitačně-inovační*, v návaznosti na tradici příběhů Václava Čtvrťka např. Jana Šimková a Emil Šaloun, dále pak *nonsensově-parodický* v pokračující tvorbě Miloše Mocourka, nově Zdeňka Svěráka, a do třetice *imaginativní*. V tomto posledním případě uveďme jako příklad tvorbu starších, dříve zakazovaných tvůrců, zejm. Jana Vladislava a Karla Šiktance.⁶²

Autorská pohádka byla a je jeden z nejvyhledávanějších žánrů literatury pro děti a mládež sehrávající klíčovou úlohu nejen v četbě dětí, ale v české kultuře obecně. Její produkce stále roste, na scénu vstupují stále nové osobnosti s různým přístupem k její tradici. Tradiční přístupy jsou tak neustále doplňovány novými, za zmínku stojí vedle všech výše uvedených typů např. pohádkový obrazový narativ reprezentovaný např. osobností Pavla Čecha, experimentální pohádka Petra Nikla, nebo tzv. instruktážní pohádka Ivony Březinové či Daniely Krolupperové⁶³, o níž ostatně budeme podrobněji informovat dále, stejně tak jako o další současné produkci právě autorské pohádky věnované čtenářům věkové kategorie 6+.

⁶¹ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. s. 73

⁶² KUBECZKOVÁ, Olga. *Literatura pro děti a mládež* [online]. s. 88

⁶³ Tamtéž.

3 Oceněné tituly určené čtenářům věkové kategorie 6+

V následujících kapitolách této práce se budeme věnovat již konkrétním titulům a jejich autorům zmíněným v katalogích *Nejlepší knihy dětem*, a to v rozmezí let 2017–2021. Čeňková uvádí, že by katalogy měly sloužit právě jako dostupný a snad i fundovaný orientátor v širokém záběru českých titulů. Jednotlivé knihy jsou v katalogích označovány číslovkami (2+–15+) vyjadřujícími věk možného čtenáře, kterému je kniha určena. Středem našeho zájmu jsou knihy, jež cílí na začínající čtenáře, v katalogu označené nálepkou 6+. Pro tuto cílovou skupinu bylo v daných pěti letech vyzdviheno bezmála čtyřicet titulů, a to konkrétně 37 originálních, zajímavých, nápaditých, mnohdy jistě zábavných či naučných a výchovných knih rozličných témat, motivů a myšlenek, žánrů i forem, v neposlední řadě také ilustrací. Jak již bylo výše zmíněno, dominantním žánrem děl pro děti tohoto věku je autorská pohádka, ale stále více oblíbenými se stávají například komiksy a komiksové romány (grafické novely), fantasy nebo nonsensové pohádky.⁶⁴ Z této oblasti byl v roce 2019 oceněn soubor *Buchty & loutky dětem – rozpustilé pohádky, obrázky a komiksy*, jehož autory jsou aktéři z divadla Buchty a loutky – Radek Beran, Marek Bečka, Vít Brukner, Bára Čechová. „*Autoři vyznávají princip nespoutané fantazie a nabourávají zažitě stereotypy.*“⁶⁵

Žánr přísloví a zároveň taktéž prvky komiksu v katalogu reprezentují *Přeřekadla* (2021) Štěpánky Jislové. Ta vytvořila originální knihu plnou tradičních i neobvyklých českých rčení a přísloví. Svou publikaci obohatila právě ilustracemi komiksového ražení. Oceňovaným se stal také soubor 50 ilustrovaných přísloví *Až se ucho utrhne* (2019), jehož autory jsou Ester a Milan Staří. „*Vyhmátli pět desítek přísloví, ke kterým připojili překlad v pěti jazycích (anglický, německý, španělský, francouzský, ruský) a překlad „obrazový“: význam nevysvětlují opisem, jako výkladový nástroj se osvědčují promyšlené, úsporně nakreslené a nadto zábavné komiksové stripy,*“⁶⁶ uvádí se v anotaci v katalogu *Nejlepší knihy dětem 2019/2020*. Díla Ester Staré jsou oceňována opakovaně. V rozmezí let 2017–2021 byla v katalogích vyzdvihována její další tři díla, a to básnická sbírka *Každý bulí nad cibulí* (2017) navazující na tradici hravé poezie pro děti a je plná slovních hříček, dále pak cesta modrého plyšového koně – *Největší přání* (2017), v níž autorka otevírá aktuální témata, jako je migrace, sociální a ekonomická spravedlnost nebo

⁶⁴ ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká literatura pro děti a mládež ve druhém desetiletí 21. století (1. díl)* [online].

⁶⁵ *Nejlepší knihy dětem* [online]. Dostupné z: <https://www.nejlepsiknihydetem.cz/archiv-katalogu/>.

⁶⁶ *Nejlepší knihy dětem* [online]. Dostupné z: <https://www.nejlepsiknihydetem.cz/archiv-katalogu/>.

konzumní společnost. Úspěch také sklídila její groteska *Ó, ó, ó, vajíčko* (2019), která vypráví pohádkový příběh z lučního prostředí a má naučný charakter.

Opakovaně mají úspěch také díla Lukáše Csicselyho. V roce 2017 upoutala jeho kniha *Pan Bartoš, listonoš* připomínající svým formátem plnou poštovní obálku. Jedná se o reportáž o panu listonošovi Bartošovi líčící *“jeho běžný pracovní den jako adrenalinovou misi. V inkoustově modré uniformě a vyzbrojen brašnou čelí tento optimistický pěšák nepřízní počasí, namáhavému terénu, rozbitým výtahům, zlomyslným psům i nevrlym adresátům...”*⁶⁷ Dalším oceňovaným počinem Lukáše Csicselyho se stal soubor patnácti nonsensových povídek (*Metamorfórky*, 2020) plných humoru, bizarností a rodičovských průpovědek. Ty totiž bezpečně zná každé dítě.

Mezi další hojně oceňované autory se řadí Daniela Fischerová. V katalogích se objevila se svými knihami *Ochechule s ukulele* (2017), *Strakaté uši a sušení padouši* (2021) a *Vúdílínek* (2020), který je jedním z vybraných děl podrobených analýze a interpretaci.

Podobně jako Daniela Fischerová do tvorby pro děti vstoupili také další tvůrci a spisovatelé píšící jinak pro dospělé čtenáře. „*Současná literatura pro děti a mládež získává ambice i potenciál oslovit rovněž dospělé čtenáře a k tvorbě pro děti se přiklánějí autoři, kteří se již úspěšně etablovali v oblasti literatury pro dospělé,*“⁶⁸ uvádí Šubrtová. Jedním z nich je česká spisovatelka a překladatelka Alena Mornštajnová, která je známá spíše svou tvorbou pro dospělé čtenáře. Mezi její díla se řadí *Slepá mapa* (2013), *Hotýlek* (2015), *Hana* (2017), *Tiché roky* (2019) nebo třeba *Listopád* (2021). Alena Mornštajnová byla v katalogu *Nejlepší knihy dětem* z roku 2018 oceněna za úsměvný pohádkový příběh s detektivními prvky *Štrašidýlko Štraša* (2018). I tento titul je předmětem podrobnější analýzy a interpretace stejně tak jako prvotina Lucie Šavlíkové – *Černobílé prázdniny* (2018) a *Polární pohádka* (2017) taktéž velmi plodné spisovatelky Daniely Krolupperové.

Než se dostaneme k těmto čtyřem vybraným titulům, zmíníme některé další knihy společně s jejich autory objevující se v katalogích, a to v letech 2017–2021. Podíváme-li se na žánr pohádky, byli oceněni: Zbyněk Černík a jeho vyprávění *Velká medvědí cesta* (2017) nebo třeba Iva Mrkvičková a kniha *Maja a Kim* (2017). Ta vypráví o absenci matky v dětství, a tak otevírá velmi citlivé téma a může svým čtenářům pomoci při překonávání podobné situace. K dalším oceněným knihám se řadí *Malý král* (2017) Ivana

⁶⁷ *Nejlepší knihy dětem* [online]. Dostupné z: <https://www.nejlepsiknihydetem.cz/archiv-katalogu/>. s.7

⁶⁸ ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*.

Renče. Novodobou verzí *Honzíkovy cesty* (1998) Bohumila Říhy, jež byla jednou z prvních přečtených knih mnoha dětí dříve, se stala *Kubikova cesta* Jakuba Špičáka. Jak píše autoři knižní databáze: „*Zapomeňte na JZD a sousedovic kozu, tahle knížka je určena dětem, které vyrůstají s mobilem. Kubik právě přinesl vysvědčení z první třídy a začínají mu prázdniny! Jenže táta nestihl nachystat bazén a maminka nemá čas, protože cvičí u videa. Naštěstí existují babičky a dědečkové, kteří vůbec nemusí být pohádkoví. A ani v nejmenším nevadí, že neumějí na počítači vypnout Caps Lock...*“.⁶⁹

Z dalších žánrů můžeme zmínit například encyklopedii Renáty Fučíkové *Dobrych 100* (2018), na níž spolupracovala s historičkou Lenkou Křížovou a studenty z ateliéru Mediální a didaktické ilustrace FDU Ladislava Sutnara ZČU v Plzni, dále pak *Hororovou čítanku* (2019) Jana Nejedlého, plnou příběhů s humornými prvky, krátkých anekdot a jiných útvarů často vystupňovaných do hrozivých i komických situací zároveň. V neposlední řadě zmíníme moderní cestopis sešitového vydání s názvem *To je Tábor* (2021). Autorka Tereza Horváthová a ilustrátorka Joëlle Jolivet ho označily jako „*malou procházku po Táboře, městě, které jsme si obě zamilovaly*.“.⁷⁰

Během vybraných pěti let bylo oceněno opravdu velké množství knih a není v našich silách představit všechny. Z dalších autorů se opakovaně objevují např. jména jako je Jiří Kahoun (*O čertech, medvědech, myškách a všech mých přátelích*, 2018), Miloš Kratochvíl (*Proč nehraje King Kong ping-pong*, 2019), Noemi Cupalová (*Zvíře, které není vidět*, 2020) a mnoho dalších.

⁶⁹ *Databazeknih.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/kubikova-cesta-463544>.

⁷⁰ *Databazeknih.cz* [online]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/to-je-tabor-471807>.

4 Daniela Fischerová, Vúdúlínek

4.1 Autorka

Daniela Fischerová je česká spisovatelka, dramatička, scenáristka, pedagožka, básnířka a autorka několika školních učebnic a dětských knih. Vystudovala na FAMU dramaturgii a scenáristiku a krátce působila v pražském nakladatelství a vydavatelství novin a časopisů *Orbis* na pozici odpovědné redaktorky nebo dále také ve scenáristickém oddělení *Studia Barrandov*. Následně se začala věnovat primárně tvorbě dramatické, za níž získala mnoho cen a ocenění. Mimo jiné stále působí jako vyučující na Literární akademii Josefa Škvoreckého a na DAMU. Nás však zajímá především její básnická a prozaická tvorba určená dětským čtenářům. Autorčinou prvotinou je originální a zajímavě řešená prostorová kniha z roku 1973 *Kouzelník Žito*. V té platí nepsané pohádkové pravidlo o tom, že dobro vítězí nad zlem, které bývá náležitě potrestáno. Následují například díla: *O ptáku Ohniváku a lišce Ryšce* (1974); *V začarovaném lese* (1975); *Jaké máme počasí* (1976), *Drnky brnky* (1980); *Přijde jaro, přijde* (1982); *Duhová jiskra* (1998); *Duhové pohádky* (2003); *Pohádky z Větrné Lhoty* (2008); *Kouzelná lampa, arabské příběhy* (2010); *Milion melounů* (2011) nebo třeba *Tetovaná teta* (2015) a mnoho dalších. Daniela Fischerová se řadí k velmi plodným autorům, a to nejen dětských knih.

V letech 2017–2021 vydala *Bylum Nebylum* (2017), magický příběh odehrávající se ve městě Ostrovín, kde se dějí nezvyklé události, dále knihu *Adélka* (2018) nebo třeba doporučovanou a oceňovanou sbírku nonsensových básniček s názvem *Ochechule s ukulele* (2018), která souvisí s již zmíněnými předchozími díly *Milion Melounů* a *Tetovaná teta* (Meander, 2011 a 2015). K dalším vydaným titulům se řadí říkanky pro nejmenší *Uspávanky a vstávanky* (2019); *Plác! Tác! Bác!* (2019); *Bum bum tydlidum* (2019), veršované povídání s cirkusovou tematikou *Nevídaná povídaná* (2020); dobrodružná a v katalogu oceněná knížka *Strakaté uši a sušení padouši* (2021), ve které „dva malí pravěcí hrdinové při malování hada syčí tak dlouho, až objeví písmeno S.“⁷¹ anebo vyprávění o ptáku Nohovi a ptáčku Nožičkovi skládající se z několika knižních dílů: *Ohňový mužíček Pindula Pandula* (2021); *Jak spadla klec* (2021).

I v nadcházejících letech autorka pokračuje ve psaní a vycházejí další nové díly Ptáka Nohy a ptáčka Nožičky, a to s podtituly *Jak přiletěly čarodějnice* (2022) a *Jak Nožička*

⁷¹ DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Se jmény to není jen tak. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/46209-fischerova-daniela-vudulinek>

závodil s obrem Bumbrlou (2022). Mimo tuto knižní edici autorka vydala další sbírku hravých, legračních a velmi nápaditých básniček *Tramvaj letí!* (2022) nebo osobité a dobrodružné vyprávění s názvem *Z tajného deníku Cyrilky D.* (2022).⁷²

V jarním vydání katalogu *Nejlepší knihy dětem z let 2020/2021* byl jeho čtenářům doporučen mimo jiné autorčin pohádkový počín *Vúdúlinek* vydaný v roce 2020. Toto dílo je předmětem zájmu následující podkapitoly.

4.2 Dílo

První z titulů, který je předmětem analýzy a interpretace, je pohádková kniha *Vúdúlinek* (2020, Meander). Kniha je plná originálních ilustrací režiséra, animátora, a především výtvarníka a absolventa Katedry animace FAMU v Praze Jakuba Kouřila. Ilustroval například knihu *Abrahám a Izák* (2018) předkládající nejmladším čtenářům jeden ze známých příběhů Starého zákona, dále pak již zmiňované tituly *Ochechule s ukulele* (2018) nebo *Plác! Tác! Bác!* (2019), knihy spisovatelky Daniely Fischerové. *Vúdúlinka* graficky doprovodila též Barbora Toman Tylová, grafická designérka a absolventka postgraduálního studijního programu výtvarná umění na UMPRUM.

Pohádkový příběh uvozuje prolog Jiřího Dědečka určený rodičům: „*Vúdúlinek vašim dětem neposkytne žádné výchovné rady, žádná poučení, žádný dobrý a následovánímhodný příklad pro život. Dostane se jim pouze jemného a inteligentního humoru, poezie a fantazie, což je ovšem vklad nade všechna poučování, výchovu a vzory.*“⁷³

Vúdúlinek je útlá pohádková kniha o bezmála 70 stranách skládající se z 29 krátkých kapitol. Každá z nich pojednává o jedné z postav. V úvodní kapitole s názvem *Jak to celé začalo* se setkáváme s párem postav. Autorka je výstižně pojmenovala jako Blbuli a Blboula. „*Blbule je jezinka. Jestli někdo neví, kdo to jsou jezinky, tak to jsou takové postarší víly,*“⁷⁴ uvádí vypravěčka. Dále popisuje jezinky obecně, a to jako ty rozcuchané a občas divoké „šmudly“. V knize Daniely Fisherové dochází k drobné aktualizaci podoby této pohádkové bytosti vycházející ze slovanské mytologie a vyskytující se v pohádkách či baladách. Tradičně jsou jezinky vnímány spíše jako negativní pohádkové postavy s líbeznými a přesvědčivými hlasy, a to například

⁷² KÖNIGSMARK, Václav a Milena VOJTKOVÁ. *Slovník české literatury po roce 1945* [online].

⁷³ FISCHEROVÁ, Daniela. *Vúdúlinek*. s. 7

⁷⁴ FISCHEROVÁ, Daniela. *Vúdúlinek*. s. 9

v klasické lidové pohádce Boženy Němcové *O Smolíčkovi*. Konkrétně Blbuli charakterizuje Daniela Fischerová jako tlustou a línou, avšak neškodnou jezinku žijící se svým hejkalem Blboulem v lese v jeskyni. Hejkaly v knize zobrazuje jako příšery, které za tmy děsí svým řvaním. Blboul je však jiný – tichý, do sebe uzavřený, introvertní a bojácný, Blbulí velmi podceňovaný a zastíněný hejkal. Společně s nimi žije ještě další tvor – klouček, jehož Blbule našla v mechu. Na následujících stranách se čtenáři dozvídají, jak chlapec přišel ke svému jménu a jaká nešťastná situace mohla za to, že se z milého jména, jako je Budulínek, stal děsivý a obávaný Vúdúlínek, při jehož pohledu rozbolí břicho, vlkovi vypadají zuby nebo Blbuli uvadne vypěstovaná úroda křenu. Do příběhu se přidává jezinka Ostružina a její druh Luboš Mrkvička. Toho jezinka v mládí utancovala, a to zrovna když šel domů ze školy. Proto s nimi žije v lese také. Mrkvička je z obyvatel lesa jediný, kdo umí, i když ne příliš dobře, číst a psát. Je tudíž viníkem, který milého kloučka Budulínka zaklel ve Vúdúlínka. „*Se jmény to není jen tak, ve světě Daniely Fischerové má jméno takřka magickou sílu,*“⁷⁵ uvádí trefně Drahoňovská na webu iLiteratura.cz. V závěru knihy je Mrkvička naopak hrdinou, když Vúdúlínka přejmenuje, a to po vzoru postavy ze stejnojmenné knihy *Mauglí*. V příběhu vedle nadpřirozených postav vystupují také lidé – rodina – matka, otec a jejich dcera Rozárka. Ta prostřednictvím své fantazie a důvěry v nadpřirozené tvory žijící v lese udržuje při životě další a také poslední žijící jezinku. Ta je v závěru podle lidské holčičky Rozárky pojmenovaná jako jezinka Rozinka.

Nejen postavy Daniela Fischerová pojmenovala velmi příznačně. Totéž lze říci o lokaci příběhu. Celý se odehrává v Bílém lese, jemuž je přezdíváno Krachles. „*Bílý mu říkají proto, že v předjaří byl plný sněženek a bledulí. Na jaře sasanek a konvalinek a v létě kopretin, kalin a černého bezu. To s černým bezem vypadá jako chyba, ale černý bez opravdu kvete bíle. V zimě tam bylo sněhu po bradu,*“⁷⁶ vysvětluje vypravěčka. Nejen tento aspekt v podobě příznačného pojmenování (Krachles) odpovídá charakteristice autorské pohádky a spadá do konceptu nově nastavených tendencí literatury v 90. letech. Autorské texty reagují na změny a otevírají se v nich aktuální témata a problémy současného světa. Zde konkrétně téma krachu, k němuž se níže ještě vrátíme.

Bílým lesem protékají tři řeky – Brblava, Huhlava a Chrchlava. „*Tečou tu odjakživa. Pamatují si všechno, co zažily od počátku světa. Jejich voda mnohokrát stoupala k nebi,*

⁷⁵ DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Se jmény to není jen tak. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/46209-fischerova-daniela-vudulinek>

⁷⁶ FISCHEROVÁ, Daniela. *Vúdúlínek*. s. 12

*pršela z mraků, byly z ní sněhové vločky, sníh tál a voda se do řek vracela. Jsou upovídáné. Lidé jim nerozumí vůbec, jezinky jen občas, ale řeka řece rozumí. Právě teď Brblava brblá: „Bloudění... bloudění...“ Huhlava huhlá: „Hledání... hledání...“ Chrchlava zívá a chce se jí spát,⁷⁷ vykresluje řeky Daniela Fischerová. Kniha je opravdu velmi promyšlená, a aniž by si to případní dětská čtenářská čtenářská uvědomovali, nenásilnou formou jsou vzděláváni o přírodě, rostlinách, ročních obdobích, ale také o jiných otázkách či problémech. Jak již bylo zmíněno výše, autorka například otevírá prostřednictvím lesa téma krachu. Bílý les v knize koupí firma a chce ho vykácet. To se však nestane – podnik zbankrotuje. Krach je dětským čtenářům vysvětlován jako průšvih: „*Ta firma chystala náramný podvod, a nepovedlo se to. Konec, zvonec, krach!*“⁷⁸*

Podobně jako v jiných autorčiných dílech pro děti (*Pták Noh a ptáček Nožička* nebo *Strakaté uši a sušení padouši*) i v tomto textu Daniela Fischerová pracuje se zvukovou a grafickou stránkou češtiny. V knížce několikrát zdůrazňuje, jak se některá písmena vyslovují a jakou mají podobu. Například prostřednictvím jezinky Blbule klade důraz na písmeno Ř: „*Jednou večer šla Blbule k Ostružině: „Ostřřřužino!“ oslovila ji příkře. Dobře věděla, že to jméno zní Ostružina, jako to modré ovoce, ale Blbule měla ráda zvuk Ř. Když ono tak přřřišerně přřřijemně skřřřípe! Řřř!*“ nebo „*Dřřřž klapačku!*“ Říct ve vzteku „*dřřřž*“ je těžké, naschvál si to zkuste...“⁷⁹ V jedné z předchozích kapitol dochází k záměně písmen ve Vúdúlinkově jméně. Mrkvička namísto písmene B „*se dvěma kulatými napapanými bříšky*“, do písanky napíše V – „*divnou špičku, která se čte „vé*““.⁸⁰ Text tak malým čtenářům může napomoci k výslovnosti tak obtížného písmene, jako je právě „Ř“ a k zopakování dalších dílčích písmen a jejich grafické podoby.

Nejen na základě těchto již výše zmíněných aspektů lze tvrdit, že v knize vedle estetické a zábavné funkce stojí v popředí také funkce vzdělávací. Daniela Fischerová nenásilnou formou do díla zakomponovala prvky didaxe. Například pomocí rodičů a jejich dcery Rozárky ukazuje, že zlobí nejen děti, ale dokonce ani dospělí leckdy nejdou příkladem a porušují pravidla. V jedné z kapitol Rozárčin drak uvízne na nedalekém stromě v Krachlese a celá rodina podlézá plot, a to i přes to, že do lesa je vstup přísně zakázán. Autorka výchovnou funkci explicitně nevyjadřuje, přesto je z knihy zřejmá a je jasné, kam své potenciální čtenáře chce nasměrovat. Další funkcí této knihy by zcela jistě

⁷⁷ FISCHEROVÁ, Daniela. *Vúdúlinek*. s. 48

⁷⁸ FISCHEROVÁ, Daniela. *Vúdúlinek*. s. 13

⁷⁹ FISCHEROVÁ, Daniela. *Vúdúlinek*. s. 23

⁸⁰ FISCHEROVÁ, Daniela. *Vúdúlinek*. s. 11

mohla být funkce terapeutická. Každá z pohádkových postav musí čelit svým trápením – Vúdúlinek trpí tím, že je zakletý; to trápí i Blbuli; vedle nich Blboul touží po společnosti, přeje si trávit společný čas se svou rodinou, ale nedokáže ostatní oslovit; Mrkvička má obavu ze ztráty své milované Ostružiny, jelikož stárne a šediví, zatímco jeho družka a všechny ostatní jezinky téměř nestárnou; Rozárku trápí fakt, že jí rodiče nevěří malou jezinku, čímž následně trpí i jezinka Rozinka, již drží při životě právě lidská důvěra. Spolu s ústředními postavami mohou i dětští čtenáři vstoupit do svých traumat a úzkostí, překonat svá vlastní trápení. Kniha jim k tomu poskytuje imaginativní prostor, kam se prostřednictvím vlastních fantazií mohou spolu s pohádkovými postavami vydat a všem nesnázím a obavám čelit.

Jak již bylo zmiňováno, kniha *Vúdúlinek* je autorská pohádka a jasně koresponduje s tradicí nastavenou již ve 20. a 30. letech, kdy se objevuje tzv. destrukce mýtu o nadpřirozených silách, původně v dílech Jiřího Mahena, bratří Čapků, Vladislava Vančury, Josefa Lady a dalších. Autoři svou tvorbou boří zavedené postupy a mýty lidové pohádky, a to zejména v souvislosti s charakterem a funkcemi postav tradiční pohádky. Daniela Fischerová v tomto díle též využívá aktualizace postav z tradičních pohádek, a to proměnou nejen jejich povahových vlastností, ale také tím, že je zasazuje do běžného života a každodenní reality. Postavy jsou konfrontovány např. s povinnou školní docházkou, pravidly silničního provozu, potažmo dopravními prostředky apod.

V pohádkových příbězích většinou vyhrává spravedlnost a dobro, jinak tomu není ani v knize o Vúdúlínkovi. Hlavní hrdina se nepodvolil kletbě zapříčiněné kouzlem vúdú a jak zmiňuje autorka recenze na webu iLiteratura.cz: „*Nakonec se ukazuje, že to, jací budeme, je otázkou našeho vlastního rozhodnutí, a že kouzla mají jen tak velkou sílu, jak moc v ně sami věříme, a to platí jak pro ta dobrá, tak pro ta zlá.*“⁸¹ S tím souvisí další příznačný rys žánru pohádky – kouzla. V knize Daniely Fischerové vystupují hrdinové s nadpřirozenými schopnostmi (jezinky, hejkalové), s nimiž se v běžném životě čtenáři neseťkají. Děti je však mohou znát z klasických adaptací lidových pohádek, kde ale bývají, jak již bylo řečeno výše, vykreslováni ve většině případů jinak, než jak tomu bývá právě v textech autorských pohádek. Oproti tomu, jak jsme zvyklí je vnímat v lidových pohádkách, mají především kladné vlastnosti a jsou zde nezřídka zdrojem jazykové a situační komiky. Žánrové charakteristice titul odpovídá také volbou prostředí, les. Působí podobně jako v tradičních pohádkách velmi tajemně, je neprobádaný a plný

⁸¹ DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Se jmény to není jen tak. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/46209-fischerova-daniela-vudulinek>

nadpřirozených bytostí. Celkovému dojmu záhadnosti či zapovězenosti napomáhá jistý inovační prvek, totiž fakt, že je les oplocen a vstup do lesa je přísně zakázaný.

Kniha *Vúdúlinek* jednoznačně odpovídá věkové kategorii, pro níž je určena. Text je sice vhodný i pro mladší děti, nejužitečnější však může být pro děti prvního stupně základní školy, obzvláště pak prvňáky, kteří se ve škole učí písmena a řeší, jak se píše a jaká je jejich výslovnost. Mimo to potenciálním malým čtenářům této pohádkové knihy budou jistě vyhovovat krátké a svižné kapitoly psané velkými písmeny a doplněné zajímavými ilustracemi Jakuba Kouřila.

Zajímalo nás také, jaké jsou laické recenze, čtenářské ohlasy a samotná čtenost knihy a její výpůjčky v knihovnách. Stejně jako ostatní vybrané tituly byla sice oceněna a doporučena v katalogu *Nejlepší knihy dětem*, nicméně autoři katalogů jsou odborní recenzenti, věkově velmi vzdálení předpokládaným recipientům. Vzhledem k tomu, že v posledních letech vychází velká spousta nových knih pro děti, reálné výpůjčky a recenze by tomu nemusely odpovídat, a proto jsme se rozhodli zaměřit se alespoň formou drobných sond i na tento dílčí aspekt. Jako zdrojem recenzí a čtenářských ohlasů byla vybrána sociální síť pro čtenáře knih *Databazeknih.cz* obsahující soubor informací, údajů a dat týkajících se vydaných knih na území České republiky nebo Slovenska, a to po roce 1945. V souvislosti s těmito recenzemi je třeba upřesnit, že jsme si vědomi, že ani autory těchto hodnocení nejsou (s ohledem na to, že se jedná o začínající čtenáře) sami dětští čtenáři, nýbrž rodiče a učitelé na základě sdílené čtenářské zkušenosti s cílovou skupinou. Údaje vztahující se k výpůjčkám a s tím související oblíbenosti jsou získané prostřednictvím knihovnických katalogů *Tritius*. Katalogy poskytují informace týkající se výpůjček jednotlivých knih veřejně. Pro naše účely byly vybrány knihovny větších měst a geograficky odlišných oblastí (krajů), konkrétně Knihovna města Plzně a Knihovna města Ostravy. Tato data snad mohou alespoň přibližně odhalit skutečné preference samotných dětských čtenářů, předpokládáme-li jejich (spolu)účast při výběru knih v knihovnách.

Kniha Daniely Fischerové je na webu *Databazeknih.cz* hodnocena 75 %. Uživatelé vyzdvihují nápad, vtip, napětí i fakt, že kniha děti nenásilnou formou poučuje. Kritizují naopak neucelenost příběhu („*Moc nevím, co si o knížce jako dospělák myslet... Příběh mi nepřišel moc ucelený, skákalo se tam od jedné postavy k druhé. Jsem zvědavá, jaké reakce budou od dětí.*“⁸²), naraci nebo například ilustrace Jakuba Kouřila, které se zdají

⁸² Databazeknih.cz. *Vúdúlinek*. [online; cit. 2023-05-30].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/vudulinek-454940>

být ponuré („*Moc pěkná knížka pro děti. Vtipná, poučná, trochu strašidelná. Jediné, co mi kazilo ten fajn efekt z celé knihy, jsou nepěkné, ponuré obrázky.*“⁸³). Ve zvolených knihovnách se díla Daniely Fischerové neřadí ke špičce nejčastěji vypůjčených knih pro děti, ale autorská pohádka *Vúdúlinek* je jedním z jejích nejpůjčovanějších dětských titulů. V Ostravské knihovně byla její kniha zapůjčena celkem 44×⁸⁴ a v knihovně v Plzni 36×.⁸⁵ Lze tedy říci, že popularita knihy *Vúdúlinek* Daniely Fischerové mezi laickými čtenáři odpovídá hodnocení odborníků v katalogu *Nejlepší knihy dětem*.

⁸³ Databazeniknih.cz. *Vúdúlinek*. [online; cit. 2023-05-30].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/vudulinek-454940>

⁸⁴ Vúdúlinek. Dostupné z: <https://tritius.kmo.cz/detail/5553451?ticketId=-4>.

⁸⁵ Vúdúlinek. Dostupné z: <https://tritius.plzen.eu/detail/447909?ticketId=-4>.

5 Daniela Krolupperová, Polární pohádka

5.1 Autorka

Daniela Krolupperová je česká prozaička, překladatelka ze severských jazyků a velmi plodná a uznávaná autorka knih pro děti. Vystudovala nordistiku a finštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, na univerzitě v Norsku dále také žurnalistiku a její studium pokračovalo následně také v Helsinkách a Oslu. V průběhu studia působila v tiskové agentuře ČTA, a to jako redaktorka zahraniční redakce. V současnosti vedle své autorské tvorby působí jako překladatelka a tlumočnice. Překládá nejen knihy pro dospělé, ale také tituly určené dětským čtenářům. Nás však nejvíce zajímá její vlastní tvorba náležitě primárně dětským čtenářům.⁸⁶ Autorčinou prvotinou je populárně-naučný titul *Proč mluvíme česky* (2003), který čtenářům odpoví na otázky jako: *Jak vznikají příjmení?* nebo *Co si představit pod pojmem mrtvé jazyky?* Společně s děvčaty Veronikou a Viktorií se děti mohou vydat do Říše češtiny, kde zjistí, co se dá zahlédnout pomocí jazykohledu, nebo také co skrývá slovomorna. Podobného ražení jsou autorčiny tituly *Viropis aneb Jak bacit bacila* (2004); *Draka je lepší pozdravit aneb O etiketě* (2009) nebo *Zákeřné keře* (2010). Následují například díla: *Zuzanka, Deset příběhů o správné holčičce* (2005); *Atlas strašidel* (2006); *Magdalena Dobromila Rettigová: Tajný deník schovanky* (2006); *Sedmilhář Josífek* (2008) a *Josífkův pekelný týden* (2010), nebo pohádkové *Putování za nejmocnějším kouzlem* (2007); *Já se nechtěl stěhovat!* (2010) a další...

V letech 2017–2021 autorka napsala množství děl – volné pokračování knihy *Policejní křeček* s podtitulem *Zámecký zloděj* (2017); *Taje olivového háje* (2018); *Vědí draci o legraci?* (2018); knihy s Vánoční tematikou *Vánoční tramvaj* (2019) a *Vánoční pohádka* (2019) nebo tajemné příběhy plné kouzel – *Tady straší naši* (2020); *Společenstvo Klíčníků* (2021); *Jak kouzlo do houslí vklouzlo* (2021) a další díly do edice *Bubáček*.

Mezi její nejnovější tituly se řadí kniha *Zimní tulipán* (2022) odehrávající se v době adventu; zábavný zápisník *Hurááá na prázdniny* (2022) nebo dílo *Policejní křeček a záhadná záměna* (2022).

V pátém ročníku katalogu *Nejlepší knihy dětem 2016/2017* byla čtenářům doporučena autorčina *Polární pohádka* (2017). Ta je předmětem následující podkapitoly.

⁸⁶ ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. s.

5.2 Dílo

Polární pohádka (2017, Portál) doplňují ilustrace absolventky oboru animované a multimediální tvorby na FAMU, výtvarnice, spoluautorky učebnic, ale především ilustrátorky knih pro děti Michaely Bergmannové. Ta ilustrovala dále také například knihu Alžběty Votavové *Ospálek* (2022), v němž autorka kombinuje prozaické vyprávění s krátkými básněmi a věnuje se večerním rituálům. Bergmannová graficky ztvárnila již zmiňované tituly: *Jak kouzlo do houslí vklouzlo* (2021); *Na rozcestí ke štěstí* (2019) nebo *Vánoční pohádka* (2019), knihy spisovatelky Daniely Krolupperové.

Polární pohádka na svých necelých 80 stranách, prostřednictvím 9 kapitol vypráví příběh o dobrodružství, přátelství, lásce a smutku a také o tom, že neposlouchat se nevyplácí. V první kapitole *Jak neposlechla maminku* se čtenáři setkávají s ústřední postavou – malou vločkou, „*kteřá je skoro stejná jako ostatní malé vločky. Bělostná, chladivá a nádherně třpytivá. Ale v něčem se přece jen od ostatních lišila. Byla zvědavější a hlavně – neposlušnější.*“⁸⁷ Vločka většinu času žije na pobřeží ostrovů na severu a pouze na pár týdnů v roce se s ostatním sněhem, a především se svou maminkou, stěhuje nahoru do hor. Další postavou příběhu je maminka vločka. V průběhu vypravování však stojí spíše v pozadí. Dobrodružství začíná ve chvíli, kdy matku vločka neuposlechne a nechá se, a to i přes její výslovný zákaz, unést větrem do údolí, kde stojí „*dva tmavě červené nízké domky a krátké molo. Polární stanice.*“⁸⁸ Tam v létě přijíždějí vědci zkoumat přírodu, v zimě naopak polární stanici obývají lední medvědi. Ti se o přírodu tajně zajímají také. Do příběhu vedle ledních medvědů vstupují další zvířata, s nimiž se malá vločka na své cestě postupně poznává. V kapitole *Veleplavba na velrybě* se setkává s prvním tvorem, na něhož nechtěně dopadne: „*Dopadne na něco velkého, studeného a narůžovělého. Vypadalo to jako malý, skoro kapesní ostrov. Pak se to pohnulo. (...) Nad vodu vykoukly dvě oči a obrovitá tlama. Vločka zjistila, že sedí na velrybě.*“⁸⁹ V kapitolách následujících – *Polární liška*; *Tulení tulení* a *Lechtiví lachtani* se vločka setkává nejprve s polární liškou. Ta se stává její průvodkyní, podobně, jako tomu bylo ve světoznámém díle Antoina de Saint-Exupéryho *Malý princ* (1943). Liška vločce ukazuje, co je to opravdová láska. Společně se jim podaří spojit dva mladé lidi – mrzutého, často smutného a velmi opuštěného strýce Yngvara a Kari, mladou dívku žijící v údolí ve

⁸⁷ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Polární pohádka*. s. 7

⁸⁸ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Polární pohádka*. s. 8

⁸⁹ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Polární pohádka*. s. 25–26

vesnici. Tyto postavy v knize reprezentují samotu a smutek, následně pak lásku a pochopení. Láska malé vločky asociuje maminku a začíná litovat, že ji neuposlechla: „*Když rybář s dívkou zmizeli z dohledu, padl na vločku velký stesk. Maminka je tak daleko! Vločke bylo moc a moc smutno.*“⁹⁰ Autorka knihy ale otevírá i další vážná témata, např. téma šikany a výsměchu. Činí tak na příkladu mladého mrože, jemuž doposud nenarostly kly jako jeho vrstevníkům. „*Vám mrožům většinou kly narostou až po prvním roce života, takže tak za půl roku těm posměváčkům sklapne! A možná budeš mít úplně největší kly ze všech,*“⁹¹ konejší mrože lední medvědi. Po řadě peripetií se vločka vrací zpět k mamince, a to poučenější, bohatší o nové zkušenosti a mnohem vnímavější ke svému okolí.

Příběh přináší poučení, že neposlušchat se nevyplácí. Malá vločka nejednou riskuje svůj život – mohla roztát při dopadu do vody, mohla se ztratit a nemusela se již nikdy vrátit zpět ke své mamince. Autorka děti prostřednictvím příběhu nenásilnou formou poučuje nejen o vztazích, ale i o polárních zvířatech, o samotném severském prostředí, jeho obyvatelích a přírodě. Například v kapitole *Lechtiví lachtani* vysvětluje rozdíl mezi tak podobnými zvířaty, jako jsou právě tuleni a lachtani: „*Já jsem lachtan. A máte pravdu, tuleni jsou naši vzdálení příbuzní. Proto ta podoba. Ale my lachtani máme zadní ploutve přizpůsobené pro chůzi a kromě toho se obvykle netulíme. Tulení je tulení vlastnost. My lachtani jsme pro změnu hodně lechtiví.*“⁹².

Důležitou roli v příběhu však hrají právě hodnoty, jako je láska, přátelství, pomoc v nouzi a jiné. V arktických zemích jsou obyvatelé i zvířecí tvorové totiž často odkázáni pouze sami na sebe a musí čelit těžším životním podmínkám. V souvislosti s touto knihou lze hovořit o funkci vzdělávací a poznávací, ale bezesporu také funkci relaxační a zábavnou. Daniela Krolupperová napsala příběh, který přináší poučení, ale své čtenáře jistě pobaví.

Po jazykové stránce je text podaný velmi čtivou formou, vyprávění je jednoduché, přesto promyšlené, a to do sebemenšího detailu. Pohádka je velmi originální a neotřelá, např. svým umístěním za polární kruh nebo ústřední postavou – vločkou. Kniha je psána spisovnou češtinou, převážně jednoduchými větami, bez složitých a dlouhých souvětí. Text oživují slovní/jazykové hříčky, jako je například zmiňované *tulení tulení* nebo *lechtiví lachtani*. Pohádka je o to barvitější a zábavnější. Autorka

⁹⁰ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Polární pohádka*. s. 67

⁹¹ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Polární pohádka*. s. 75

⁹² KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Polární pohádka*. s. 59–60

do příběhu zakomponovala také různá rčení a přísloví, například *hledat jehlu v kupce sena* nebo *ráno moudřejší večera*. S lehkostí a humorem podává jak příjemnou, tak tu vážnější a podstatnou stránku života v nehostinných končinách.

Polární pohádka odpovídá svému žánrovému zařazení, a to v několika aspektech. Jak již bylo zmiňováno, končí dobře. V autorských pohádkách, zejména pro čtenáře starší, toto nutně nemusí být pravidlem, zde však autorka happy end ctí. Šťastný konec v dítěti probouzí schopnost optimistického smýšlení a naději v to, že je téměř vždy možné najít řešení.⁹³ V knize Daniely Krolupperové se malá vložka vrací ke své mamince: „*Velryba připlula k pobřeží. V tu chvíli se naštěstí zdvihl mírný vánek, a tak se vložka rychle rozloučila s velrybou a nechala se odvanout k mamince.*“⁹⁴ Jak tomu však v pohádkách bývá, neposlušnost se nevyplácí a je potrestána. I malá vložka si na maminku mimo domov několikrát vzpomene a lituje, smutní, a dokonce pláče, že ji neuposlechla. Daniela Krolupperová v *Polární pohádce* vychází z pohádek pro nejmenší, jako je např. *Pohádka o neposlušných kůzlátkách* nebo *O Smolíčkovi*. Využila pouze originální a nový nápad v příběhu sněhové vložky, který by mohl být pro cílovou skupinu atraktivnější.

Vzhledem k tomu, že se v této pohádce vyskytují zvířecí hrdinové s lidskými vlastnostmi a schopnostmi, jedná se o typ pohádky vycházející sekundárně z imaginativní pohádky, primárně z pohádky se zvířecím hrdinou. K volbě zvířat však autorka, podobně jako k volbě hlavní postavy, přistupuje velmi inovativně. V této autorské pohádce vystupují vedle jiných postav například lední medvědi, co přes zimu obývají polární stanici a zajímají se o vědu a přírodu. „*A tak si velkými drápy odemkli bezpečnostní dveře a obsadili polární stanici. Vytáhli mikroskopy a počítače a pokračovali v práci,*“⁹⁵ popisuje tuto situaci autorka.

Text nejen svými realisticky ztvárněnými a barevnými ilustracemi M. Bergmannové odpovídá čtenářům mladšího školního věku, jimž je určen. Vhodně zvolené jsou středně dlouhé a svižné kapitoly plné legrace, ale také napětí. Ideální pro první čtení jsou také velká písmena a větší řádkování textu. Z ohlasů recenzentů však vychází, že jsou příběh schopné vnímat i mnohem mladší děti.

Recenze a čtenářské ohlasy na *Polární pohádku* Daniely Krolupperové jsou spíše pozitivní. Čtenáři ji označují za milou, poklidnou, ale zároveň dobrodružnou, originální

⁹³ MOLICKA, Maria. *Příběhy, které léčí*.

⁹⁴ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Polární pohádka*. s. 77

⁹⁵ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Polární pohádka*. s. 17

a jednoduchou, avšak propracovanou pohádku obsahující mimo hlavní zápletky i zápletky vedlejší. Recenzenti v komentářích a ve svých recenzích vyzdvihují volbu hlavní protagonistky příběhu („*Mně se líbil originální nápad, sněhovou vločku jako hlavní hrdinku jsem ještě neviděla.*“⁹⁶). Pozitivně hodnotí pěkné myšlenky, jako například tu, že člověku nevyhovuje samota. Čtenářům se též líbí poselství a ponaučení, spád příběhu a fakt, že z knihy přímo dýchá zima a mráz. Jedinou a poměrně mimořádnou výtkou je údajné moralizování: „*Jediné, co bych vytkla, je moralizování, které v příběhu místy bylo.*“⁹⁷ Ojedinělá je rovněž kritika nedostatku ilustrací („*Postrádám více ilustrací, tyto byly dost bídné.*“⁹⁸), v protikladu k tomuto tvrzení lze najít naopak hodnocení kladná („*Text je doprovázen nádhernými ilustracemi. Knihou provází sněhová vločka jakožto hlavní postava.*“⁹⁹). Procentuální hodnocení titulu Daniely Krolupperové na webu *Databazeknih.cz* je 87 %. Knihy Daniely Krolupperové patří v knihovnách k velmi oblíbeným a často vypůjčovaným. Konkrétně *Polární pohádka* byla v ostravské městské knihovně doposud zapůjčena $357 \times^{100}$ a v knihovně plzeňské $142 \times^{101}$, a tak bezesporu do katalogu *Nejlepší knihy dětem* náleží.

⁹⁶ Databazeknih.cz. *Polární pohádka*. [online; cit. 2023-05-30].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/polarni-pohadka-332240>

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Polární pohádka. Dostupné z: <https://tritius.kmo.cz/detail/5515444?search=41d41bce-e2cd-4e6a-9030-290d7a5a9a42&si=1&ticketId=-4>.

¹⁰¹ Polární pohádka. Dostupné z: <https://tritius.plzen.eu/detail/209139?search=5c8bab4f-fa47-4666-bede-9b54243453f7&si=1&ticketId=-4>.

6 Alena Mornštajnová, Strašidylko Stráša

6.1 Autorka

Alena Mornštajnová je česká spisovatelka a překladatelka. Vystudovala anglický a český jazyk na Filozofické fakultě univerzity v Ostravě. V současnosti se věnuje vlastní tvorbě pro děti, ale zejména pro dospělé.

Alena Mornštajnová debutovala knihou *Slepá mapa* (2013), čtenář zde společně s ženami Annou, Alžbětou a Anežkou (babičkou, maminkou a dcerou) prožívá první i druhou světovou válku, život za okupace a normalizace i samotný pád komunistické strany a jeho režimu. Psaní této knihy autorce zabralo bezmála 10 let a sama tvrdí, že právě na této knize se naučila psát. V minulém století se odehrává i autorčin další literární počín – *Hotýlek* (2015). Vypráví příběh o osudech obyčejných lidí v době mezi válkami nebo též za komunismu. V letech následujících vychází Mornštajnové nejvýraznější román *Hana* (2017), za nějž získala mnoho cen a ocenění v anketách a soutěžích, jako je *Knihá roku* nebo *Česká kniha*. Úspěch sklidily také knihy *Tiché roky* (2019) a *Listopád* (2021). V současné době se autorčini čtenáři mohou těšit z další knihy s názvem *Les v domě* (2023).

Mornštajnová je jednou z autorek písíciích primárně pro dospělé čtenáře, vstoupila však úspěšně též do tvorby pro děti a mládež. Do oblasti dětské literatury se zapsala v roce 2018, právě knihou *Strašidylko Stráša*. Dále je autorkou dětské knížky *Teribear – Tajemství modré krabice* (2022), v níž ožil medvěd hrdina a maskot Nadace Terezy Maxové. Originálním počinem je další z jejích knih *Kapka Ája* (2022) zvoucí čtenáře do školy vodních kapek.

6.2 Dílo

Autorčinu dětskou knížku *Strašidýlko Stráša* (2018, Albatros) doplňují ilustrace režisérky, výtvarnice animovaných filmů, a především ilustrátorky knih Galiny Miklínové. Miklínová vystudovala obor Grafika na Střední uměleckoprůmyslové škole v Uherském Hradišti, úspěšně absolvovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze a HUMBERSIDE UNIVERSITY ve Velké Británii. Je známá svými ilustracemi například k animovanému dětskému seriálu *O Kanařáskovi* (2004) nebo již zmíněné knize *Kapka Ája* (2022). Drahoňovská na webu iLiteratura.cz právě grafické ztvárnění knihy o Strášovi vyzdvihuje: „*Postavičky i zvířata si v podání Galiny Miklínové drží svůj nezaměnitelný vzhled a v knize Aleny Mornštajnové se navíc pohybují v pevně ukotvených kulisách. Hradební zeď z obálky se v různých barevných provedeních a s všemožnými nápisy a malůvkami táhne celou knihou jako proměňující se divadelní jeviště i jako jednotící prvek.*“¹⁰²

Jak název knihy napovídá, ústřední postavou je malé strašidlo přezdívané Stráša. Svého původního jména „*Bubu*“ se bojí: „*To je ale ostuda,*“ *spínali ruce rodiče. „Strašidlo – a bojí se vlastního jména. Ty jsi ale Stráša.“ A přezdívkou malému strašidýlku zůstala.*“¹⁰³ Dalšími postavami jsou Strášovi rodiče – maminka, Bílá paní, která se „*večer co večer procházela v dlouhých bílých šatech po hradních komnatách a pochůzku končivala parádním balancováním na hradbách,*“¹⁰⁴ a tatínek, Bezhlavý rytíř, jehož „*pracovní doba začínala o půlnoci. Zjevoval se v nejtemnějších místech hradu oblečený v rytířské zbroji a hlavu držel v podpaží. Patřil mezi nejlepší bezhlavé rytíře v Evropě, dostal několik vyznamenání, a proto mu dost vadilo, že v noci není na hradbě nikdo, kdo by jeho umění ocenil,*“¹⁰⁵ charakterizuje rodiče autorka. Rodina společně s kastelánem a jeho rodinou žije na nejmenovaném hradě, kde se přes den realizují prohlídky, školní výlety a tak podobně. Stráša během dne sedává na schodech kašny, sleduje ruch na nádvoří a velmi závidí všem dětem, že mohou chodit do školy. Sám má jen dva kamarády – Matěje, syna pana kastelána a kočku Luisu, která je velkou hybatelkou děje. Její majitelkou je Strášova babička Žaneta. Povolání čarodějnice ji přestalo bavit, a proto se přestěhovala do města. „*Koupila si byt v domě kousek od náměstí a změnila povolání.*“

¹⁰² DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Kdo se bojí, nesmí do města.

Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/40087-mornstajnova-alena-strasidylo-strasa>

¹⁰³ MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidýlko Stráša*.

¹⁰⁴ MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidýlko Stráša*.

¹⁰⁵ MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidýlko Stráša*.

*Zanechala čarodějnictví a začala lidem předpovídat budoucnost z dlaně, karet a kávové sedliny,*¹⁰⁶ vykreslila babičku Žanetu mistrně Mornštajnová. Její kočka Luisa je však spokojenější na hradě a chodí ji do města pouze navštěvovat, a to jednou týdně ve středu. V příběhu se objevují další typicky pohádkové postavy, jež spadají do skupiny nadpřirozených hrdinů. Teta Růženka, lesní víla, se ve snaze, aby někdo ocenil její výborné taneční schopnosti, rovněž odstěhovala do města, kde si otevřela taneční školu. Dále strýček Hynek, hejkal, toho trápila vlhkost lesa, a tak si našel práci ve školství a stal se školníkem. „*Je v teple a své nadání využije, když huláká na děti, aby se přezouvaly,*“¹⁰⁷ vysvětluje maminka malému Strášovi. Podobně jako Daniela Fischerová ve svém díle *Vúdúlinek*, i Alena Mornaštajnová ve své knize využívá destrukce mýtu o nadpřirozených silách. Typické pohádkové postavy (víla, hejkal, čarodějnice) zasadila do každodenní reality a běžného světa a oproti tradiční pohádce modifikuje jejich charakter. Hrdinové v duchu tradice meziválečné pohádky např. Josefa Lady a Karla Čapka dochází do zaměstnání a žijí spokojenějším životem ve všední realitě.

V knížce nechybí ani záporný hrdina, do jehož role autorka pasovala podivína Ládina Houbelíka. V průběhu vyprávění se však zcela promění a dětští čtenáři mohou být poučeni o tom, že není dobré soudit lidi dle prvního dojmu. S Ládinem se čtenář setkává ve městě při hledání kočky Luisy. Ta se jako obvykle vypravila k babičce Žanetě, ale nevrátila se. Stráša sebere odvahu a vydává se ji hledat. Shodou náhod nachází novou kamarádku – upovídanou holčičku Helenku. Čtenáři se společně s hlavními hrdiny mohou zapojit do napínavého pátrání. Prvním podezřelým je právě Ládin, který svým chováním k obvinění přímo vybízí. Je totiž pověřivý a černá kočka Luisa by mu mohla přinést neštěstí. Jak totiž vypráví známá pověra – černé kočky nosí smůlu. „*Sama autorka však přiznává, že záměrně ve své knize vypustila klasický pohádkový motiv boje dobra se zlem. Zlo nemá v tomto laskavém vyprávění místo,*“ uvedla. Údajně tuto dětskou knihu psala souběžně s románem *Hana* zpracovávajícím velmi těžké téma. Do čistého, naivního a jednoduchého dětského světa si tak chodila odpočinout.¹⁰⁸ Snad proto se i z Ládina vyklube člověk, jenž je pouze v zajetí své vlastní pověřivosti, již bez pomoci druhých nedokáže čelit.

¹⁰⁶ MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidylko Stráša*.

¹⁰⁷ MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidylko Stráša*.

¹⁰⁸ DAREBNÍČKOVÁ, Petra. *Kdo se bojí, nesmí do hradu*.

Dostupné z: <https://www.ctemeceskeautory.cz/2018/10/recenze-strasidylko-strasa-alena.html>

Zápletka příběhu není složitá. Tématem je, nejen v dětské literatuře časté a oblíbené, pátrání po někom či něčem. Text je velmi originální a nápaditý, ve shodě s tvrzením uvedeným v kapitole věnované povaze současné literatury pro děti a mládež je zde patrné prolínání žánrů a nejasnost hranic. V knize se objevují vedle detektivní zápletky ustálené znaky pověsti, především však pohádky, zejména typičtí pohádkoví hrdinové, jež však autorka zcivilňuje a začleňuje do reálného života. Strášova matka odjíždí do Českého Krumlova na školení Bílých paní a babička čarodějka se vypraví s kamarádkami do lázní. Strašidylko Stráša je, jiným způsobem sic než *Polární pohádka* Daniely Krolupperové, příkladem autorské pohádky navazující na bohatou tradici nastavenou ve 20. a 30. letech. Těchto postupů využíval ve svém *Devateru pohádek* (1932) Karel Čapek anebo Josef Lada, např. ve svém veselém vyprávění o hastrmanu Brčálovi a strašidlu Mulisákovi *Bubáci a hastrmani* (1946).

Knih je psaná spisovnou češtinou, což je v četbě pro začínající čtenáře velmi důležité, jelikož se hned zpočátku setkávají s kodifikovanou podobou českého jazyka. Autorka spisovný projev udržela i v promluvách a dialogích postav. Text je jazykově bohatý a originální, a to nejen díky vtipným frázím a frazémům, které Mornštajnová do textu chytře zakomponovala. Stráša nechodí do školy a nemá žádné zkušenosti ani povědomí o tom, jak funguje svět, a tak mu spoustu věcí musí jeho okolí vysvětlovat. Jak uvádí Drahoňovská v recenzi na webu iLiteratura.cz: „*Postava zasvěcovaného nováčka je celkem běžná v literatuře, kde je nutné čtenáře seznámit s fungováním jiného světa, než na jaký je zvyklý. V tomto případě autorka nepoučeného Strášu nápaditě využívá ve vztahu k jazyku a komunikaci, zejména s ohledem na užívání různých frází.*“¹⁰⁹ Nejčteněji autorka užila somatickou frazeologii. V příběhu se objevují například spojení: *vystrčit nos ze dveří*, *vytáhnout paty z domu* nebo *smůla se mu lepí na paty*. V některých situacích tato přirovnání, rčení, pořekadla nebo přísloví působí velmi komicky, jelikož jim malé strašidlo nerozumí a nechápe jejich význam. V knize není použita jen frazeologie somatická, jak dokládají následující ukázky: „*Tatínek říkal, že strašidlo do města nepatří. Že by je mohlo spolknout, jako spolčko tetičku Ruženku, strýce Hynka a babičku Žanetu. Když to Stráša slyšel poprvé, představil si, jak město hladově otevírá pusu a mlaskavě polyká každého, kdo se právě namane. Maminka se smála a říkala, že město doopravdy nikoho nespolklo, že se jejich příbuzní jen rozhodli pověsit strašidelné řemeslo na hřebík.*

¹⁰⁹ DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Kdo se bojí, nesmí do města.

Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/40087-mornstajnova-alena-strasidylo-strasa>

Ani to nebylo Strášovi úplně jasné. Jak se dá řemeslo pověsit na hřebík, když nemá žádné očko? “zeptal se...“.¹¹⁰ Stráša se podivuje i nad dalšími výrazy: „Došli k babiččinu domu, ale Luisu nenašli. „Achjo, když už jsme tady, zajdeme k babičce na návštěvu. Třeba pekla bábovku.“ „No jo, bábovka by bodla,“ řekl Matěj. Ten Matěj je ale popleta, pomyslel si Stráša. Vždyť bábovka přece nebodá. Nebo snad jo? Trošičku se otrásl.“¹¹¹ Podobných příkladů můžeme v knize najít celou řadu.

Prostřednictvím postavy Ládina Houbelíka autorka dále rozšiřuje přehled čtenářů týkající se jazykově kulturního kontextu, jelikož se vedle slovních hříček věnuje v oblasti dějové také tématu lidové slovesnosti, a to tak, že poukazuje na nejrůznější, dospělým známé a používané pověry, jako je například situace s černou kočkou: „O černých kočkách se říká, že člověku, kterému přeběhnou přes cestu, nosí smůlu. Kočka Luisa přebíhala Ládinovi Houbelíkovi přes cestu každou středu, když chodila navštěvovat babičku Žanetu. A to dokonce dvakrát. Jestli je Ládin opravdu tak pověřčivý, jak tvrdí Slávek, muselo mu vadit, že ve středu nemůže vystrčit nos ze dveří.“¹¹² Stejně tak Mornštajnová zmiňuje pověru s neštěstím při šlápnutí na kanál nebo naopak štěstí lidí, pokud si v přítomnosti kominíka sáhnou na knoflík. Štěstí také přináší motiv podkovy, kterou má Ládin pověšenou nade dveřmi. V příběhu se objevují i další pověry, např. pátek 13. jako nešťastný den apod. Pověřčivost Ládina přivádí do mnoha nepříjemných situací, některé z nich jsou zdrojem nejen čtenářova poučení, ale také situační komiky.

Podobně, jako tomu bylo u knih předchozích, i dětský titul *Strašidýlko Stráša* slouží svým čtenářům především k pobavení, a proto jsou primárními funkcemi funkce zábavná a relaxační. Vzhledem k četnosti výše zmiňovaných jazykových frází a slovních hříček, je na místě zmínit také funkci poznávací, vzdělávací a výchovnou. Alena Mornštajnová dětem prostřednictvím tohoto příběhu přináší řadu nových informací a poznatků, což může mít vliv na rozvoj percepce, myšlení a obecně charakteru a osobnosti dítěte, jak je to ostatně v tomto věku přirozené a jak je zmíněno v úvodním profilu čtenáře 6+.

Z žánrového hlediska je *Strašidýlko Stráša*, jak už bylo naznačeno dříve, pohádkové vyprávění s detektivní zápletkou. Pohádce odpovídá volbou postav, a to nadpřirozených (strašidla: bílá paní, bezhlavý rytíř, čarodějnice, hejkal, lesní víla), a také zvířecích (kočka Luisa, havran Robert, papoušek Slávek). Charakteristické pro pohádku obecně je rovněž

¹¹⁰ MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidýlko Stráša*.

¹¹¹ MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidýlko Stráša*.

¹¹² MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidýlko Stráša*.

místo, kde se příběh odehrává – hrad a s ním spojená přítomnost nadpřirozených postav. Detektivní zápletka spočívá v pátrání po kočce Luise a stupňování napětí množstvím řešení, z nichž ne každé se ukáže jako vedoucí k rozuzlení. Nicméně i tento příběh spěje k harmonickému závěru, protože jak už bylo zmíněno, pohádkový optimismus má velký vliv na duševní vývoj dítěte. Kočka Luisa je úspěšně nalezena, z postavy obviňovaného podivína Ládina se stane neškodný a dobromyslný muž. Stráša dostane příležitost, po které tolik touží, navštěvovat školu jako ostatní děti.

„*Troufám si říct, že vhodně vybraná ukázka z knihy by se dobře vyjímala v čítankách pro žáky prvního stupně. Rodiče dětí také ocení přiměřenou délku kapitol, jak dělanou pro večerní předčítání na pokračování,*“¹¹³ uvádí Darebníčková v recenzi na webu *Čteme české autory*. Nejen délka kapitol, ale také zvolené téma, způsob narace nebo třeba grafické ztvárnění Galiny Miklínové by mohlo děti mladšího školního věku zaujmout, pobavit a v neposlední řadě poučit.

„*V recenzích na knihy Aleny Mornštajnové se někdy hovoří o tom, že talent čtivě psát může být u titulů krásné literatury (pro dospělé) zrádný. U Stráši to myslím nehrozí, díky autorčiným schopnostem působí mile, chytře a velmi svěže,*“¹¹⁴ hodnotí první dětskou knihu Aleny Mornštajnové Drahoňovská v recenzi na webu *iLiteratura.cz*. V databázi knih se titul pyšní hodnocením 85 % a velkým množstvím hodnocení. Recenze jsou však rozporuplné – v některých případech autorka Alena Mornštajnová své věrné čtenáře ani touto dětskou knížkou nezklamala a splnila jejich očekávání, jiné naopak. Recenzenti pozitivně hodnotí originální, vtipný a napínavý příběh, dobrodružné a poutavé vyprávění o překonání strachu a přátelství, vyzdvihují vzdělávací funkci textu týkající se právě jazykového a jazykově kulturního kontextu („*Nápaditý příběh. Úsměvné dobrodružství Stráši doplňují výstižné ilustrace (zeď na každé stránce čtenáře přenesou do místa děje). Autorka mistrně pracuje s jazykem.*“; „*Autorka dokazuje, že umí pracovat s jazykem. Kniha je psaná tak, že se čte dobře nahlas, zároveň je moc milá, s hezkým příběhem.*“¹¹⁵), jiní naopak velmi složité obraty, přirovnání a pořekadla kritizují. Dle rodičů mladších dětí (3–5 let) kniha příliš nezaujme a nepobaví, naopak ale údajně našla zalíbení u čtenářů/posluchačů starších („*Krásná kniha... Moc se mi líbila, dokonce i mé pubertální*

¹¹³ DAREBNÍČKOVÁ, Petra. Kdo se bojí, nesmí do hradu.

Dostupné z: <https://www.ctemeceskeautory.cz/2018/10/recenze-strasidylko-strasa-alena.html>

¹¹⁴ DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Kdo se bojí, nesmí do města.

Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/40087-mornstajnova-alena-strasidylko-strasa>

¹¹⁵ Databazeknih.cz. *Strašidylko Stráša*. [online; cit. 2023-05-30].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/strasidylko-strasa-373973?orderBy=new&str=2>

dceři, která to samozřejmě nepřizná. Nejdřív si říkala, co to poslouchám, ale potom se zaposlouchala a chtěla vědět, jak to bude dál...“¹¹⁶). Co se týká Aleny Mornštajnové a výpůjček jejích knih, v knihovnách je větší zájem o její tituly pro dospělé¹¹⁷, ty jsou také v knihovnách čteněji zastoupené, každopádně nejčastější zapůjčenou knihou pro děti je právě autorská pohádka *Strašidýlko Stráša*. V ostravské knihovně se jedná celkem o 199 výpůjček¹¹⁸ a v plzeňské knihovně byl titul doposud vypůjčen 113×.¹¹⁹ Městské knihovny poskytují svým uživatelům také audio zpracování tohoto díla, což je u dětských čtenářů, potažmo posluchačů velmi oblíbená varianta a alternativa. Na základě získaných informací je *Strašidýlko Stráša* v porovnání s ostatními analyzovanými knihami druhým nejpůjčovanějším titulem, a nejen tím obhájuje v katalogu své místo.

¹¹⁶ Databazeniknih.cz. *Strašidýlko Stráša*. [online; cit. 2023-05-30].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/strasidylko-strasa-373973?orderBy=new&str=2>

¹¹⁷ Její román *Hana* (2017) byl v ostravské knihovně vypůjčen celkem 2781x a v plzeňské knihovně 1376×.

¹¹⁸ *Strašidýlko Stráša*. Dostupné z: <https://tritius.kmo.cz/detail/5527169?search=c65df23b-f0db-48fa-933f-8ffa42be9067&si=2&ticketId=-4>.

¹¹⁹ *Strašidýlko Stráša*. Dostupné z: <https://tritius.plzen.eu/detail/200007?search=4f63fe0b-263d-4460-8964-3bfe23f16b14&si=2&ticketId=-4>.

7 Lucie Šavlíková, Černobílé prázdniny

7.1 Autorka

Lucie Šavlíková je úspěšná překladatelka, nakladatelská redaktorka a čerstvě také autorka knih pro děti. Vystudovala obor Překladatelství a tlumočnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Je autorkou více než 50 přeložených knih, a to z francouzského a anglického jazyka. Přeložila například sbírku povídek francouzské spisovatelky Anny Gavalda *Citlivá místa* (2018); románové zpracování životopisu s názvem *Limonov* (2011) Emmanuela Carréra; dále dílo *Malý princ a Planeta globů* (2012) francouzského autora Guillaumea Dorisona a mnoho dalších. V průběhu své nakladatelské praxe se Lucie Šavlíková podílela na vydání více než 350 knih. Pracovala v magazínu *100+1 zahraniční zajímavost* a poté jako redaktorka v oblasti literatury pro děti a mládež, a to například v *Albatrosu*, *Mladé frontě* nebo ve společnosti *Euromedia*. Podílela na několika důležitých projektech podporujících dětské čtenářství a nejspíš právě práce s dětskými texty Lucii Šavlíkovou inspirovala a motivovala k vlastní autorské tvorbě. Její úspěšnou prvotinou je často skloňovaná prázdninová knížka *Černobílé prázdniny* (2018). Již v době vydání se tento pohádkový počín Lucie Šavlíkové stal velmi úspěšným a doporučovaným titulem, a to nejen v katalogu *Nejlepší knihy dětem* (2018/2019). Byl zařazen a nominován na ocenění *Zlatá stuha* v kategorii literární část.

K autorčiným dalším dětským knihám vydaným v letech 2017–2021 patří *Princezna Verunka a modrý jednorožec* (2019) – často označována jako barevný příběh o dětské fantazii. Originálním počinem je její obrázková kniha *Mukumú* (2019), pro níž prý Lucie Šavlíková získala inspiraci na pracovním pobytu na farmě na jednom z norských ostrovů. Je též autorkou knihy o netopýrovi Otíkovi a sýčkovi Říšovi *Strach má velké uši* (2020). Obdivuhodným dílem se stala publikace *Nezkreslená věda* (2021) vzniklá ve spolupráci s Alešem Vémolou podle předlohy stejnojmenného animovaného seriálu (2014).

V letošním roce autorka vydala novou dětskou knihu s názvem *Praštěné příhody Berty a Týny* (2023). Jedná se o příběh psích kamarádek žijících společně v opuštěných prostorách na místě starého nádraží.

V této dílčí podkapitole se však budeme věnovat autorčinu debutu – *Černobílé prázdniny*.

7.2 Dílo

Oceňovanou beletristickou prvotinu Lucie Šavlíkové *Černobílé prázdniny* (Portál, 2018) doplňují barevné a veselé ilustrace absolventky Vyšší odborné uměleckoprůmyslové a Střední uměleckoprůmyslové školy v Praze, bývalé výtvarnice divadla Minor, grafičky a ilustrátorky Ilony Komárkové, která se v současnosti věnuje vlastní tvorbě ilustrací, šperků a jiných dárkových předmětů, a to příznačně pod značkou Komára. Postarala se o grafickou podobu bezmála 20 českých dětských knížek – již zmíněného titulu *Strach má velké uši* (2020) Lucie Šavlíkové, ale dále také naučné knížky Markéty Špačkové *Kdo bydlí v norách a doupatech* (2018); hororové grotesky Pavla Brycze ze série knih *Emil a upíři* (2018–2020); leporela Petra Wagnera *Dřív než půjdeme spát* (2016) nebo třeba knížky Ráchel Bícové *Ovečka Barborka* (2003) a mnoha dalších.

Pohádková knížka *Černobílé prázdniny* vypráví letní dobrodružství devítiletého chlapce Honzika. Honzík sice žije se svými rodiči ve městě, ale své volné víkendové a prázdninové dny tráví u své tety Slávky na chatě v Pařížku. Honzík, celým jménem Jan Meles je na začátku příběhu prezentován jako typický outsider. Bývá často nemocný, ve škole ho stresují výstupy před třídou, a to dokonce tak, že v těchto nepříjemných a stresujících situacích nejen koktá, ale má problémy s výslovností hlásek *r* a *ř*, což nezřídka jeho, ale i ostatní zúčastněné, dostává do nepříjemných situací. Další ústřední postavou knihy je velmi zajímavá a nepředvídatelná teta Slávka. Vedle lidských postav najdeme v knize řadu zvířecích protagonistů. Záporné postavy zastupuje myslivcův jezevčík Bivoj. První setkání chlapce a psa probíhá při pochůzce k hájovně: „*Kde – é – máš – eh – pánička?*“ *snažil jsem se ho v běhu odlákat. „Doma tě – é – čeká – buftíček!“ (Tady to vidíte – z toho leknutí jsem zase zapomněl říkat r a ř.)*“¹²⁰ Před Bivojem se Honzovi podaří uniknout do lesa, kde nechtěně zapadne celou nohou pod zem: „*Stalo se něco, s čím bych nikdy nepočítal. Uslyšel jsem, thumené řinčení a potom láteření: „Hromsecmazecjezevec, kdo mi to šlape do obýváku?!“*“¹²¹ a tak se Honza setkává s další v ději velmi důležitou postavou – jezevcem Petrem: „*„Já jsem Petr, jezevec Petr.“ Vykulil jsem na něj oči. Ten Petr, který mi po tatínkovi posílal sádrová zvířátka? A dobroty? A co od něj prý táta měl svoje pohádky? Ten Petr, v kterého už nějakou dobu nevěřím? To je mi pěkný morous, pomyslel jsem si překvapeně, když jsem*

¹²⁰ ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 25

¹²¹ ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 26

se vzpamatoval z prvního šoku. Vždycky jsem si ho představoval spíš jako takového hodného jezevčího dědečka.“¹²² V lese na Pařízku žije společně s jezevcem Petrem spousta dalších zvířat. Chlapec se tak postupně seznamuje se zoubkovou myškou Sisi, bojácným zajícem Pizizubkou a dalšími lesními zvířaty, jako jsou mravenci Stopětka a Stosedmička: „„Proč Stopětka a Stosedmička?“ podivil jsem se. „Víš kolik je v jednom mraveništi mravenců? opáčil Petr. „Nikdo by si v životě nezapamatoval všechna jejich jména. Tak se raději číslují...““¹²³ Dále Honza poznává například veverku Viktorku, kance Karla nebo třeba plcha lískového, sirotka bez vlastního jména. Společně s nimi tráví své prázdniny a zažívá mnoho dobrodružství.

Vše vrcholí v závěru, kdy Honza získává jezevcovu důvěru a ten mu umožní stát se na čas jezevcem a být jedním z nich. Honzík se však pod nátlakem stresu, jež zapříčiní koktání, nedokáže před příjezdem rodičů proměnit zpět v člověka, a tak je šokuje svým zvířecím vzhledem. Až když se uklidní, dokáže se proměnit zpět. Po letech je v rodině vyraženo dlouholeté tajemství dědečka Votruby. Ten byl velkým milovníkem přírody, dokázal mluvit se zvířaty a ta mu prozradila kouzlo, při jehož vyřčení se člověk promění ve zvíře. To využívá následně celá rodina. Užívají si víkendy ve zvířecí podobě v přírodě společně s ostatními zvířaty.

Příběh se odehrává na bezmála 120 stranách prostřednictvím 20 středně dlouhých kapitol. Je psán v ich-formě a vypravěčem je chlapec Honzík. Hlavní dějovou linku příběhu doplňují další krátká vyprávění, a to z úst jezevce Petra, který je v lese velmi oblíbeným vypravěčem rozličných příběhů, a to především ze života zvířat. Kapitoly s příběhy jezevce Petra (*O pařezu, který chtěl být ztepilým smrkem; Bivojí boj; Háta a Šůra, lesní strašidla*) doplňují části knihy vyprávěné Honzíkem. Autorka kombinuje zážitky Honzy, s vypravováním příběhů jezevce Petra, jež čtenářům vždy přináší nějaké poučení.

Prostřednictvím promluv jednotlivých postav autorka upozorňuje na různé jazykové jevy nebo vady řeči. Jak již bylo zmiňováno výše, Honzík ve stresových situacích koktá a zadrhává se: „Vrhl jsem se ke zvonku, zoufale jsem zvonil, bušil do branky a volal: „Pane Smvčku, ne, pane Jedličko, pane Stvomku,“ nemohl jsem si vybavit v té hrůze hajného jméno, „pane hajný, Bi-bi-bivoj honí tetu po lese!““¹²⁴ Jezevec Petr často a běžně

¹²² ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 29

¹²³ ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 65

¹²⁴ ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 57

komolí slova a používá vlastní novotvary – například v jedné z promluv s Honzou: „„*Pomoc!*“ vykřikl jsem. „*Nechte mě, já nic neudělal!*“ „*Ale udělal, čuličniku navoněná! Totiž uličniku umouněná!*“ (...) *Morcec hadry, rozšlápl jsi mi sváteční servis!*“ *hudroval.*“¹²⁵ V jezevcových příbězích též často autorka volí slova, která by potenciálním čtenářům mohla běžně působit potíže – například výrazy s předponami „s“ a „z“ (*strhnout, skomírat, ztepilý, ztrouchnivělý, zmáčený...*) nebo také slova vyjmenovaná (*mýtina, vykotlaný, rozdmýchat*). Do textu jsou však začleněna velmi přirozeně a dětská čtenáři si tak mohou nenásilnou formou tyto výrazy procvičit. Autorka nezapomněla na své zkušenosti překladatelky, a tak se v knize objevují latinské anebo anglické pojmenování a výrazy, například v promluvách jezevčíka Bivoje:

„*Bivoj vykulil oči a vyplázl jazyk: „Ty – pomots?“ řekl.*

„*Jo. Potřebuju, abys vyhnal lišku.*“

„*A kte? Well, odkut?*“ *blafl Bivoj.*

Řekl právě „*well*“? *Ten pes je Angličan?*“¹²⁶ podivil se v knize chlapec.

Lucie Šavlíková žertovně podala některá slova také po obsahové stránce, například tak, že využila proměny téměř stejně znějících slov: *odbornice – odpornice; i míč – image; hromotluk – hromokluk*. Text knihy je i přes všechny tyto jazykové hříčky, vady a nedostatky a expresivní, nápadité a originální výrazy související s jazykovou komikou, spisovný a srozumitelný. Jazykové vady a nedostatky vysvětlují mj. původ jmen některých postav: „„*Memuju se Šiši, a ty šiši že mě moč neutahuj, pacholku!*“ *pištěla neohroženě myška a hrozila přitom pěstičkou.*“ „*Ona se tady sousedka jmenuje vlastně Sisi, ale vzhledem k jejímu úctyhodnému věku už jaksi nemá chrup, tak krapánek šišlá,*“ vysvětluje myščíno šišláni její přítel jezevec. Jiný nedostatek charakterizuje tetu Slávku. Ta příliš neovládá pravopis: „*Honziku todle máš k snídani, šla sem si eště sdřímnout. Můžeš se jít proběhnout. Líbá tě tvoje S.*“ Na příkladech těchto nedostatků a jazykových vad autorka ukazuje častý sociologický fenomén současné literatury pro děti – motiv outsiderství. Jedná se o typický jev prózy určené mladším čtenářům a může působit terapeuticky a napomoci dítěti vyrovnat se s jinakostí či nedokonalostí. Postavy knih se se svými rozličnými problémy ocitají v paralelním světě a díky němu se s nimi později dokáží vyrovnat ve světě reálném. Podobné autorské příběhy jsou běžné spíše ve světovém literárním kontextu a cílí většinou na čtenáře ve věkové kategorii 9–12 let.

¹²⁵ ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 26

¹²⁶ ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 93

Příběh Lucie Šavlíkové však ukazuje, že tento model může být funkční i v ranější fázi čtenářské ontogeneze.

Text Lucie Šavlíkové plní nesporně estetickou, zábavnou, stejně jako formativní. Kniha čtenáře jistě pobaví, dokáže probudit jejich fantazii a působit na jejich emoce. Nutno konstatovat rovněž funkci poznávací a vzdělávací. Autorka prostřednictvím textu přináší čtenářům nové informace. V knize jednoho z protagonistů jmenuje podle českého legendárního hrdiny *Bivoje*, a právě pověst *O Bivojovi* autorka neopomněla v textu také zmínit. Dále užívá slova a výrazy jako *chemlon*, *fenomenální*, *aristokrat* nebo například *modrá krev*, které by dětem mohly být cizí. Vysvětluje je nejen Honzíkovou naivní dětskou optikou: „*Problém nastal se lvem. Když jsme si o něm povídali, táta prohlásil, že lev, král zvířat, je aristokrat – to jako, že je urozeného původu, a proto má modrou krev...*“¹²⁷ Autorka klade důraz i na určitá písmena, s jejichž výslovností mají děti často problém – r a ř: „*Prateto Pravoslavo, prosím, přijď zítra k nám...*“¹²⁸ A nejen díky tomu text odpovídá věkové kategorii 6+, již je určen. Zvolené kategorii odpovídá i věk hlavního hrdiny. Čtenář se se svým knižním hrdinou nachází ve stejné nebo alespoň velmi podobné životní fázi a čelí podobným situacím, obavám či strachům.

Z hlediska žánru kniha *Černobílé prázdniny* rovněž odpovídá autorské pohádce, opět svým šťastným koncem. Nováková v recenzi na webu *Čtete české autory* vyzdvihuje zejména možnost rehabilitace primárně nekladných postav příběhu: „*Autorka nezůstala jen u potrestání zápornějších postav příběhu, ale nabídla jim i možnost očištění se. V příběhu tedy nechybí odplata, ale i tolerance, lítost a odpuštění a také přátelství a spolupráce.*“¹²⁹ K tradiční pohádce se text blíží výběrem kouzelných motivů a využitím kouzel jako takových. Nicméně děje se tak opět s odkazem na tradici české autorské pohádky 20. a 30. let 20. století, v níž autoři často pracují s již také zmiňovanou destrukcí mýtu o nadpřirozených silách. Dochází ke zcivilnění pohádkových postav, jejich začleněním do reálného světa, a to vše velmi inovativně a originálně. V jednom z jezevcových vypravování jsou hlavními hrdinkami strašidla Háta a Šůra. Zastávají zde svou tradiční funkci a nejsou zbavené pohádkové symboliky, nicméně sama autorka aktualizuje jejich charakteristiku, vykresluje je velmi vtipně, trefně a originálně: „*Z holky, která strašila ve východní části lesa, šel opravdu strach... Při strašení na každého vybafla*

¹²⁷ ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 12

¹²⁸ ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 9

¹²⁹ NOVÁKOVÁ, Iveta. Recenze: ČERNOBÍLÉ PRÁZDNINY (Lucie Šavlíková).

Dostupné z: <https://www.ctemeceskeautory.cz/2020/08/recenze-cernobile-prazdniny-lucie-savlikova.html>

zpoza stromu s hlasitým HA!!!, a že měla hlas jako meluzína, lekl se jí skoro každý. Pro to její hlasité HA se jí říkalo Háta.“; „Strašidelná holka ze západního bubukraje vypadala docela jinak... Strašila tak, že se tiše snesla z větve dolů, s mrazivým ŠŠŠŠŮŮŮ se kolem dotýčného prosmýkla a pohladila ho po obratlích, takže mu z jejího ledového dotyku přeběhl mráz po zádech. Kvůli tomu jejimu ŠŮ se jí říkalo Šůra.“¹³⁰

Autorčina prvotina *Černobílé prázdniny* je uživateli na webu *Databazeknih.cz* hodnocena velmi kladně, 92 %. Recenzenti v komentářích vyzdvihují originalitu příběhu, humor a vtip vyprávění a v neposlední řadě velmi oceňují kouzelné ilustrace Ilony Komárkové, dále třeba ukotvení příběhu v kulisách české přírody („*Tak tohle se mi moc líbilo. Milé, vtipné, a hlavně z české přírody. Určitě potěší každého malého čtenáře.*“¹³¹) Dětem se kniha údajně líbí i při opakovaném čtení („*Čtu dceři (6 let) každý večer už potřetí za sebou. Bavím se já i ona.*“¹³²). Knihovny dílo Lucie Šavlíkové nabízí, jak v papírové verzi v podobě knihy, tak prostřednictvím audio záznamu. U malých čtenářů však vede varianta klasické knihy, která byla v Knihovně města Ostravy doposud zapůjčena celkem 33×¹³³ a v Knihovně města Plzně tentokrát častěji, a to 43×.¹³⁴

V porovnání se všemi předchozími analyzovanými knihami se tato autorská pohádka těší nejmenšímu počtu zapůjček, ale i přesto se však řadí k velmi oblíbeným dětským knihám spisovatelky Lucie Šavlíkové. Má tak své opodstatněné místo v katalogu *Nejlepší knihy dětem*. Ostatní knihy Lucie Šavlíkové vzhledem k počtu výpůjček tak oblíbené nejsou.

¹³⁰ ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. s. 68

¹³¹ Databazeknih.cz. *Černobílé prázdniny*. [online; cit. 2023-05-30].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/cernobile-prazdniny-393295>

¹³² Tamtéž.

¹³³ Černobílé prázdniny. Dostupné z: <https://tritius.kmo.cz/detail/5531051?search=c92e7a36-44b9-4321-b82e-2ffb8e100051&si=2&ticketId=-4>.

¹³⁴ Černobílé prázdniny. Dostupné z: <https://tritius.plzen.eu/detail/361663?search=29040839-025d-4782-abad-108884768cf6&si=1&ticketId=-4>.

8 Současná autorská pohádka

Vzhledem k důsledkům společenského vývoje a osobitému přístupu jednotlivých autorů literatury pro děti a mládež dochází v posledních letech v oblasti autorské pohádky k řadě změn a inovací.¹³⁵ Není v našich silách prostřednictvím této práce obsáhnout všechny podoby a formy autorské pohádky, nicméně na základě získaných informací o knihách z katalogů a ze vzorku knih, s nimiž jsme pracovali, jsme schopni zmínit některé z poznatků, jimiž se autorské pohádky 21. století vyznačují a jaký je jejich vztah k linii autorské pohádky nastavené v meziválečném období.

V návaznosti na tradici, která započala již jako reakce na dříve již zmíněné boje o pohádku, vystupují v autorských textech často nadpřirozené postavy, u nichž dochází ke zcivilnění, polidšťování, proměnám charakterů v souladu s destrukcí mýtu o nadpřirozených silách, jak jsme na něj upozornili v souvislosti s texty např. Jiřího Mahena, Karla Čapka, Josefa Lady. Postavy jsou konfrontovány se současnou moderní civilizací, konkrétní příklady uvedeny v analýze jednotlivých knih. Postavy tak leckdy působí komicky a jsou nezřídka předmětem zábavy, a to nejen co do chování, vzhledu, jinakosti. Skupiny postav autorských textů se obecně nejčastěji skládají ze směsice nadpřirozených, zvířecích neboli antropomorfizovaných postav společně s postavami lidskými.

Lze rovněž konstatovat, že knihy pro začínající čtenáře končí šťastně, posun však nastává ve výběru témat. Autoři často otevírají složitější, dříve dokonce tabuizovaná témata, například téma smrti nebo šikany, často je rovněž prezentován nějaký fyzický handicap či jiný problém, kvůli němuž se hrdina, ať už člověk, zvíře, kouzelná postava, ocitá v pozici outsidera a je vyčleněn na okraj společnosti. Častým tématem je také rozvod rodičů a dětství a život dítěte v neúplné rodině. Téma smrti/zániku je naznačeno například v analyzované knize Daniely Fischerové *Vúdílínek*, a to v souvislosti s postavou jezinky Rozinky. Ta prospívá pouze za předpokladu, že v ni lidé (v knize konkrétně dívka Rozárka) věří, a tím ji udržují při životě. Podobně tomu je v knize *Černobílé prázdniny* Lucie Šavlíkové. Životy strašidel Háty a Šůry mají v rukou těž lidé, kteří z nich mají mít v ideálním případě strach a obavu. V opačném případě si strašidla připadají zbytečná a jejich existence je v ohrožení. Téma neúplné rodiny otevírá Iva Mrkvičková v již zmiňované knize *Maja a Kim* (2017). Na problematiku šikany a výsměchu naopak velmi

¹³⁵ MARKOVÁ, Lucie. *Cesty české autorské pohádky na začátku nového tisíciletí*. In *Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí. Kontexty, problémy, trendy*. s. 110-117.

přirozeně ve své knize upozorňuje Daniela Krolupperová a mnoho dalších. Tyto knihy mají ve výběru vydávaných děl své místo, a to především díky své terapeutické funkci. Urbanová v této souvislosti uvádí, že se: „*hranice mezi literaturou pro děti a pro dospělé stává propustnější a do literatury pro děti a mládež pronikají závažná témata...*“

V souvislosti s analyzovanými tituly lze upozornit na snahu autorek působit na hodnotovou orientaci dětských čtenářů. Je to společensky velmi diskutované téma a umělecká literatura se jeví jako vhodný prostředek socializace, budování hodnotového žebříčku, orientaci v mezilidských vztazích apod.

Výše byla zmíněna kreativita, s níž současní autoři přistupují k volbě a charakteristice postav. Totéž lze konstatovat v oblasti výběru jazykových prostředků a práce s nimi. Autorky všech analyzovaných knih takto cílí nejen na rozvoj jazykových schopností a znalostí potenciálních čtenářů, ale i na rozvoj jejich slovní zásoby a s ohledem na věk cílové skupiny nezdědka rovněž na zlepšení výslovnosti. Zdůrazňují výslovnost zejména některých písmen, především těch obtížných, jako je například *r* a *ř*, a to ve spojení s jejich grafickou podobou. Dále se v textech pohádek často objevují příklady frazémů, pořekadel, pranostik, přísloví, přirovnání, rčení apod. Všechny vybrané texty jsou po jazykové stránce osobité, plné jazykových hříček, a dokonce i vhodně zvolených slov z cizích jazyků. Lze proto u většiny knih jednoznačně vyzdvihnout jejich vzdělávací a poznávací funkci. Ta však není nijak podbízává, texty nepodléhají přehnané didaxi, naopak všechny funkce očekávané od literatury pro děti a mládež jsou ve vzácné rovnováze.

Opomenout nelze rovněž hodnocení výtvarné stránky vybraných knih. V současné době, kdy knihám konkurují chytrá zařízení (smartphony, tablety, televize), velmi populární sociální sítě, pořady na streamovacích platformách a tak podobně, je třeba čtenáře zaujmout již tím, co je vidět na první pohled. Pro knihy určené věkové kategorii 6+ to platí dvojnásob, protože dítě ještě knihu zpravidla nevnímá coby samostatný čtenář, ale spíše poslechem a prostřednictvím vizuálního kontaktu. Knižní trh tedy často cílí na své čtenáře právě prostřednictvím výtvarné stránky knihy. Ilustrace se samotnému textu často vyrovnají, v některých případech ho dokonce svým prostorem převyšují. Obrazový narativ je v současnosti jedním z nejdynamičtější se rozvíjejících okruhů současné literární tvorby, a to nejen pro dětské čtenáře. Hodnotíme-li výtvarnou stránku vybraných knih, *Vúdúlinek*, *Polární pohádka*, *Strašidýlko Stráša* a *Černobílé prázdniny*, musíme konstatovat, že v nich ilustrace mají nezastupitelné místo. Dokazují to i recenze

jednotlivých knih, v nichž je obrazový doprovod často explicitně zmiňován a kladně hodnocen.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo pokusit se zmapovat vycházející knižní tvorbu pro začínající čtenáře – děti mladšího školního věku a zanalyzovat a interpretovat vybrané knižní tituly vydané ve vymezených letech (2017–2021). Předmětem analýzy a interpretace se stala čtveřice knih oceněných v katalozích *Nejlepší knihy dětem* (2017–2021), a to *Vúdúlínek* (2020, Meander) Daniely Fischerové, *Polární pohádka* (2017, Portál) Daniely Krolupperové, *Strašidylko Stráša* (2018, Albatros) Aleny Mornštajnové a *Černobílé prázdniny* (Portál, 2018) Lucie Šavlíkové.

Práce v první řadě seznamuje s profilem čtenáře věkové kategorie 6+, který je potenciálním konzumentem analyzovaných knih. Úvodní kapitoly teoretické části se zabývají vývojem základních schopností, dovedností a jiných psychologických procesů dítěte mladšího školního věku, rozvojem jeho poznávacích procesů, vývojem schopností zpracovávání informací, schopností učení a řešení problémů, dále také vývojem emočním a celkovým pokrokem v oblasti morálního uvažování a chování dítěte.

Navazují kapitoly zaměřené na žánrové preference vybrané cílové skupiny a průřezu toho, co se s ohledem na žánry nejčastěji objevuje v katalogu *Nejlepší knihy dětem*. Ze všech žánrů je pak vybrán žánr autorské pohádky, vzhledem k jeho četnosti tamtéž. Pozornost je věnována lidové i autorská pohádce, zmíněny jsou rovněž tzv. *boje o pohádku* a tradice české autorské pohádky z nich vyrůstající.

Stěžejními jsou však kapitoly týkající se analýzy a interpretace vybraných knih. Zde představujeme autorky a krátce též ilustrátory jednotlivých děl a následně jejich díla. Všechny tyto kapitoly mají stejnou strukturu. Nejprve je krátce přiblížen děj knihy a postavy, dále je pozornost věnována prostředí, v němž se příběh odehrává, v neposlední řadě pak vybraným motivům. Opomenuty nejsou ani funkce knih. Vedle funkce estetické, relaxační a zábavné se nejčastěji přidružuje funkce terapeutická, vzdělávací a výchovná/formativní. Lze konstatovat, že všechny vybrané autorky svým čtenářům poskytly prostor, v němž se mohou naučit vyrovnat se svými aktuálně žitými i potenciálními problémy a trápením, a to společně s hrdiny vystupujícími v jejich knihách.

V centru pozornosti byla dále jazyková stránka knih a čtenářské ohlasy na ně. Vzhledem k tomu, že v procesu hodnocení knih pro tuto věkovou skupinu vždy hraje roli fakt, že hodnotitel není ve věku cílové skupiny, již jsou knihy určeny, je zajímavé sledovat, jak si vybrané knihy vedly při srovnání hodnocení v katalogu *Nejlepší knihy*

dětem, kde je hodnotí odborníci na literaturu pro děti a mládež, dále na vybraných internetových databázích, kde jsou pravděpodobně hodnoceny rodiči dětských čtenářů, a do třetice pak jak se oblíbenost promítá do výpůjček v knihovně, kde lze předpokládat, byť patrně v součinnosti s rodiči, aktivní výběr už přímo dětských čtenářů.

Prvním ukazatelem se stala internetová databáze *Databazeknih.cz*, kde její uživatelé mají možnost jednotlivé knihy hodnotit. U každého z děl najdeme procentuální, a dokonce slovní hodnocení čtenářů. Nejplodnější diskusi prostřednictvím 321 hodnocení doposud vyvolala pohádka Aleny Mornštajnové *Strašidýlko Stráša* (2018), kterou čtenáři ohodnotili 85 %. *Polární pohádka* (2017) Daniely Krolupperové je čtenáři oceňována podobně, 86 %, ale mnohem nižším počtem hodnocení (43). Nejnižšího množství hodnocení (16) společně s procenty (75 %) dosahuje nejnovější dílo Daniely Fischerové *Vúdúlinek* (2020), zatímco nejlépe si stojí autorská pohádka Lucie Šavlíkové *Černobílé prázdniny* (2018), a to s 92 %, i když pouze 19 hodnoceními.

Druhým ukazatelem oblíbenosti se stal počet výpůjček ve vybraných knihovnách, konkrétně v Knihovně města Ostravy a Knihovně města Plzně. Počet výpůjček téměř odpovídá žebříčku, který byl vytvořen na základě hodnocení na webu *Databazeknih.cz*. Nejčastěji byla doposud zapůjčena *Polární pohádka* (499 výpůjček) a *Strašidýlko Stráša* (312 výpůjček). Menšího počtu výpůjček dosahují díla *Vúdúlinek* (80 výpůjček) a *Černobílé prázdniny* (76 výpůjček). V jednotlivých hodnotách však hraje roli mnoho aspektů, například rok vydání knihy, její propagace, počet výtisků knihy v knihovnách a na jednotlivých pobočkách, dostupnost knih na knižním trhu nebo třeba postavení samotného autora díla na umělecké scéně a tak podobně. Je proto velmi obtížné určit reálnou oblíbenost a čtenost jednotlivých titulů.

Je opravdu důležité vést děti ke čtení a podporovat je v jejich výběru, a to především od útlého věku. Knihy a samotné čtení rozvíjí jejich myšlení a logiku, fantazii a představivost, rozšiřuje jejich slovní zásobu, procvičuje paměť a pozornost, cílí na jazyk, pravopis a gramatiku a v neposledním případě nabízí prostor k úvahám a vytváření vlastních názorů a postojů. Knihy dětem také poskytují prostor, v němž se naučí vypořádat se svými problémy, nejistotami nebo starostmi.

Prostřednictvím zpracovávání této práce jsem se přesvědčila o tom, že knihy vydávané v současnosti dětem opravdu mohou vše toto výše zmíněné nabídnout, a ještě mnohem více.

Seznam použitých zdrojů

Primární literatura

FISCHEROVÁ, Daniela. *Vídušlínek*. Praha: Meander, 2020. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-7558-138-9.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Polární pohádka*. Praha: Portál, 2017. První čtení, to nic není. ISBN 978-80-262-1169_3.

MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidýlko Stráša*. Ilustroval Galina MIKLÍNOVÁ. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05048-5.

ŠAVLÍKOVÁ, Lucie. *Černobílé prázdniny*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1305-5.

Sekundární literatura

BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Praha: Portál, 2000. Klasici (Portál). ISBN 80-7106-290-1.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7095-X.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-000-0060-1.

ERIKSON, Erik Homburger *Dětství a společnost*. Praha: Portál, 2022. Klasici (Portál). ISBN 978-80-262-1956-9.

GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež*. SPN - Státní pedagogické nakladatelství, 1984. ISBN 14-326-84.

JANÁČKOVÁ, Blanka. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2009. ISBN 978-807-4141-461.

JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.

KOPÁL, Ján, Eva TUČNÁ a Eva PRELOŽNÍKOVÁ. *Literatúra pre deti a mládež*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1987.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9195-X.

MARKOVÁ, Lucie. *Cesty české autorské pohádky na začátku nového tisíciletí. Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí*. Praha: Obec spisovatelů, 2009.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-718-5669-X.

MOLICKA, Maria. *Příběhy, které léčí*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-203-4.

MORNŠTAJNOVÁ, Alena. *Strašidylko Stráša*. Praha: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05048-5.

SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-850-1006-2.

ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny: literární adaptace lidových pohádek*. Praha: Albatros, 1989.

ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1990–2010*. 1. vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5692-3.

ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU, 1992. ISBN 80-704-0055-2.

TOMAN, Jaroslav. *Aktuální profil teorie a kritiky dětské literatury 90. let. Česká próza 90. let 20. století*. Sborník z konference. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2002

URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: reflexe české tvorby a recepce*. V Olomouci: Votobia, 2004. ISBN 80-722-0185-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0181-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-802-4649-610.

Seznam internetových zdrojů

ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká literatura pro děti a mládež ve druhém desetiletí 21. století (1. díl)* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-literatura-pro-deti-a-mladez-ve-druhem-desetileti-1-dil/>

Černobílé prázdniny. In: *Knihovna města Ostravy* [online]. Ostrava [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://tritius.kmo.cz/detail/5531051?search=c92e7a36-44b9-4321-b82e-2ffb8e100051&si=2&ticketId=-4>

Černobílé prázdniny. In: *Knihovna města Plzně* [online]. Plzeň [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://tritius.plzen.eu/detail/361663?search=29040839-025d-4782-abad-108884768cf6&si=1&ticketId=-4>

DAREBNÍČKOVÁ, Petra. Kdo se bojí, nesmí do hradu. *Čteme české autory* [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.ctemeceskeautory.cz/2018/10/recenze-strasidytko-strasa-alena.html>

Databazeknih.cz: Kubikova cesta [online]. In: . [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/kubikova-cesta-463544>

Databazeknih.cz: To je Tábor [online]. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/to-je-tabor-471807>

DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Se jmény to není jen tak. In: *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/46209-fischerova-daniela-vudulinek>

DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Kdo se bojí, nesmí do města. *ILiteratura.cz* [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/40087-mornstajnova-alena-strasidytko-strasa>

KÖNIGSMARK, Václav a Milena VOJTKOVÁ. Slovník české literatury po roce 1945 [online]. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=931>

KUBECZKOVÁ, Olga. *Literatura pro děti a mládež* [online]. Ostrava [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1219596-Literatura-pro-deti-a-mladez.html>. Distanční text. Pedagogická fakulta Ostravské univerzity.

NAVRÁTILOVÁ, Hana. *Literatura pro děti* [online]. Zlín, 2018 [cit. 2023-02-16]. Distanční studijní opora. Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Dostupné z: <https://docplayer.cz/105848826-Literatura-pro-deti-distancni-studijni-opora-mgr-hana-navratilova.html>.

Nejlepší knihy dětem [online]. In: . [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://www.nejlepsiknihydetem.cz/archiv-katalogu/>

NOVÁKOVÁ, Iveta. Recenze: ČERNOBÍLÉ PRAŽDNINY (Lucie Šavlíková): Recept na nezapomenutelné prázdniny, ve kterých nevadí šišláni ani pravopisné chyby. *Čteme české autory* [online]. 2020 [cit. 2023-04-25].

Dostupné z: <https://www.ctemeceskeautory.cz/2020/08/recenze-cernobile-prazdniny-lucie-savlikova.html>

Polární pohádka. In: *Knihovna města Ostravy* [online]. Ostrava [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://tritius.kmo.cz/detail/5515444?search=41d41bce-e2cd-4e6a-9030-290d7a5a9a42&si=1&ticketId=-4>

Polární pohádka. In: *Knihovna města Plzně* [online]. Plzeň [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://tritius.plzen.eu/detail/209139?search=5c8bab4f-fa47-4666-bede-9b54243453f7&si=1&ticketId=-4>

Strašidýlko Stráša. In: *Knihovna města Ostravy* [online]. Ostrava [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://tritius.kmo.cz/detail/5527169?search=c65df23b-f0db-48fa-933f-8ffa42be9067&si=2&ticketId=-4>

Strašidýlko Stráša. In: *Knihovna města Plzně* [online]. Plzeň [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://tritius.plzen.eu/detail/200007?search=4f63fe0b-263d-4460-8964-3bfe23f16b14&si=2&ticketId=-4>

Vúdúlinek. In: *Knihovna města Ostravy* [online]. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://tritius.kmo.cz/detail/5553451?ticketId=-4>

Vúdúlinek. In: *Knihovna města Plzně* [online]. Plzeň [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://tritius.plzen.eu/detail/447909?ticketId=-4>